

KANDIDATUPPSATS I BIBLIOTEKS- OCH INFORMATIONSVETENSKAP
AKADEMIN FÖR BIBLIOTEK, INFORMATION, PEDAGOGIK OCH IT
2021

Stängda dörrar - inget hinder för bokälskare

Mediebilderna av folkbiblioteket under pandemin

LINDA MAGNUSSON
JASMIN ZETTERQUIST GUNNARSSON

HÖGSKOLAN I BORÅS

VETENSKAP FÖR PROFESSION

© Författaren/Författarna

Mångfaldigande och spridande av innehållet i denna uppsats
– helt eller delvis – är förbjudet utan medgivande.

Svensk titel: Stängda dörrar – inget hinder för bokälskare

Engelsk titel: Closed doors – not an obstacle for library lovers

Författare: Magnusson, L. & Zetterquist Gunnarsson, J.

Färdigställt: 2021

Abstract: The aim of this thesis is to deepen our knowledge about the value of the Swedish Public Library as expressed in the local press during the corona pandemic. The empirical material consists of 54 articles published in December 2020 and January 2021. Debates and discourses regarding the public library are analyzed with Ernesto Laclau and Chantal Mouffe's discourse theory and Åse Hedemarks formulated library discourses. The study finds that Hedemarks discourses all appear to various extent. *The book discourse* and the *community centre discourses* are more visible yet *the information mediation discourse* is also notable. The complexity of the Public Library is further highlighted during a period when access to the physical library space is limited. The meeting place is a common way to describe the library and a function that, at the time of the study, was unavailable. The findings show that the concept is not clearly defined or fixed in one specific discourse and therefore concludes that the Public Library is far more than a meeting place and serves many purposes.

Nyckelord: Folkbibliotek, mötesplats, diskursanalys, diskursteori, Laclau & Mouffe, Hedemark, media, coronapandemin.

Innehållsförteckning

1	Inledning	4
	1.1 Problemformulering	4
	1.2 Syfte	5
	1.3 Frågeställningar	5
	1.4 Avgränsningar	6
2	Tidigare forskning	7
	2.1 Folkbiblioteket i samhället	7
	2.2 Biblioteket som fysiskt rum och mötesplats	10
	2.3 Folkbiblioteksdiskurser	12
3	Teori och metod	14
	3.1 Material och urval	14
	3.2 Laclau och Mouffes diskursteori	16
	3.3 Metodologiska utgångspunkter och angreppssätt	17
	3.4 Forskningsetiska överväganden	18
4	Resultat och analys	20
	4.1 Den bokliga diskursen	20
	4.2 Allaktivitetsdiskursen	22
	4.3 Informationsförmedlingsdiskursen	24
	4.4 Subjektspositioner	25
	4.4.1 Journalister	25
	4.4.2 Representanter från biblioteksfältet	26
	4.4.3 Biblioteksanvändare	26
	4.4.3.1 Tidningsläsare	27
	4.5 Öppet eller stängt	27
5	Diskussion	29
6	Slutsatser	33
7	Källförteckning	34
	Empiriförteckning	34
	Referenser	38

1 Inledning

På folkbibliotek runt om i landet sitter skyltar som berättar att biblioteken just nu inte är en mötesplats. Sittplatser är borttagna och aktiviteter inställda eller digitaliserade. Under året som gått har folkbiblioteken, liksom många andra verksamheter, fått ställa om och anpassa sig efter den globala pandemin som spred sig till Sverige under våren 2020. Coronaviruset har påverkat hela samhället på en rad olika sätt och många samhällsfunktioner har fått stänga ner till följd av smittspridningen (Gemmel, 2021). Fredagen den 18 december 2020 uppmanades folkbiblioteken att göra detsamma. Under en kort period stängdes därmed några bibliotek helt tills rådet upphörde med hänvisning till bibliotekslagen (Gemmel, 2021). Den begränsade tillgången till biblioteksrummet fortlöpte dock i viss mån även därefter och anpassningen av verksamheten har tagit sig olika uttryck i kommunerna.

Folkbiblioteken är en av samhällets mest förtroendeingivande institutioner och fyller en allt viktigare roll i takt med att andra samhälls- och välfärdsfunktioner monteras ned (Olsson Dahlquist, 2019; Vårheim, 2017). Samtidigt har institutionen drabbats av nedskärningar under många år, något som dock inte passerat obemärkt (Olsson Dahlquist, 2019; Sveriges författarförbund, 2020). Sveriges författarförbund valde exempelvis att år 2020 genomföra kampanjen *Rusta biblioteken för det demokratiska uppdraget*, för att rikta uppmärksamheten mot oklarheter rörande bibliotekets framtid. Kampanjen blev dock, som så mycket annat, påverkad av restriktioner i samhället och resulterade istället i en intervjuundersökning med bibliotekarier samt mediala debatter. Åse Hedemark (2009) menar att media kan fungera som centrala förstärkare som har stort inflytande över våra uppfattningar om specifika fenomen och verkligheten i bredare bemärkelse, vilket gör att de bidrar till att konservera och förändra samhälleliga diskurser.

Dessa omställningar, förändringar och begränsningar har gjort att debatten om bibliotekets kärnuppdrag och roll i samhället blossat upp och blivit högaktuellt. En av folkbibliotekets roller som fått stort genomslag på senare år är just mötesplatsen, vilken inte sällan förknippas med demokratiska värden (se exempelvis Audunson, 2005; Buschman, 2019). Under pandemin har mötesplatsen i olika utsträckning inte längre utgjort en given funktion och med det senare tillbakadragna rådet om stängning uppkom frågor om vad det egentligen innebär att stänga folkbiblioteken. Bristen på samstämda direktiv menas även ha skapat en ojämlig situation i kommunerna vilket skulle kunna äventyra det demokratiska uppdraget (Gemmel, 2021).

1.1 Problemformulering

Folkbiblioteket beskrivs ofta som en institution i förändring och diskussioner kring verksamhetens fokus och värde tycks ständigt aktuell. Som offentlig verksamhet är folkbiblioteket beroende av politiska beslut och omvärldens föreställningar spelar därför stor roll för institutionens legitimitet (Hedemark, 2009). Vi är intresserade av att undersöka vilken bild av folkbiblioteket som framträder när saker ställs på sin spets som det gjort under det gångna året. Exceptionella händelser liksom en global pandemi och dess

konsekvenser för folkbibliotekets verksamhet kan, tror vi, innebära en ökad diskussion kring institutionens roll och legitimitet.

Folkbibliotekets identitet och roll i samhället har belysts i flera studier (se exempelvis Hansson, 2010; Hvenegaard Rasmussen & Jochumsen, 2010; Michnik, 2018) och biblioteksrummets potential samt funktion som mötesplats har utforskats med betoning på dess förutsättningar för delaktighet och integration såväl som en arena för debatt och diskussion (Audunson, 2005; Audunson et al., 2011). Inom det biblioteks- och informationsvetenskapliga fältet förekommer en rad studier som rör just biblioteksdebatter och mediebilder av biblioteket. Åse Hedemarks (2009) avhandling *Det föreställda folkbiblioteket* hör till de mer välkända där de tre identifierade diskurserna även använts i andra vetenskapliga studier (se exempelvis; Johannisson, 2012; Rivano Eckerdal & Engström, 2017). Även studentrapporter på såväl kandidat- som masternivå har berört ämnet. Vi uppfattar dock att vår studie kan fylla ett glapp genom att undersöka en aktuell tidsperiod som präglas av extraordinära omständigheter.

En diskurs kan beskrivas som ett ramverk för hur världen förstås och diskursanalys ämnar belysa hur versioner av verkligheten fungerar konstituerande (Winther Jørgensen & Phillips, 2000). Att studera en komplex institution som folkbiblioteket, vars gränser inte alltid framstår som helt tydliga (Olsson Dahlquist, 2019), med hjälp av diskursanalytiska verktyg kan därmed blottlägga vilka berättelser som uppfattas som gångbara samt synliggöra spänningar mellan olika diskurser inom fältet. Den bild av folkbiblioteket som framträder i den mediala debatten kan vara av relevans för institutionens legitimitet och även möjligtvis påverka verksamheten på sikt. Under senare år har diskussioner kring folkbiblioteket ofta berört en föreställd kris och ett underliggande förnyelsebehov, en debatt som fått extra relevans under året som gått.

1.2 Syfte

Syftet med studien är att skapa kunskap kring folkbibliotekets roll genom att se vilka värden och funktioner som framkommer i det offentliga samtalet, under en period då den fysiska mötesplatsen inte längre kunnat erbjudas.

1.3 Frågeställningar

- Vilken bild av folkbiblioteket tecknas i media under den aktuella perioden?
- Vilka värden och roller uttrycks och beskrivs gå förlorade i samband med att tillgången till det fysiska biblioteksrummet är begränsad?
- Vilka diskurser kring folkbiblioteket är synliga under perioden?

1.4 Avgränsningar

Vi intresserar oss för den mediala bilden av folkbiblioteket under en period då externa händelser medför förändringar och begränsningar av institutionens verksamhet. Därmed kommer vi inte att undersöka andra aspekter av bibliotek i krissituationer som exempelvis dess roll som krissamordnare eller plats i totalförsvaret vilket diskuterats i bibliotekspressen. Vår studie är avgränsad till att analysera landsortspress, vilket är en benämning hämtad från databasen Mediarkivet som används för empiriinsamling, under december 2020 och januari 2021. Perioden omgärdas av påbudet om stängning av icke-nödvändiga verksamheter och trots att en omställning av folkbiblioteket inbegriper en längre tidsrymd än så tror vi att just denna period därav kan innebära ökad medial debatt rörande institutionens roll och legitimitet.

2 Tidigare forskning

Här redogörs för tidigare forskning som relaterar till folkbibliotekets identitet samt roller kopplade till biblioteket som fysisk plats. Vidare presenteras tidigare studier som berör folkbiblioteksdiskurser. De för uppsatsen mest centrala bidragen diskuteras även i en sektion under metodkapitlet, då med avseende på dessas diskursanalytiska tillämpning.

2.1 Folkbiblioteket i samhället

Folkbiblioteket finns representerat i Sveriges alla kommuner och verksamheten inbegriper allt från små filialer till stora stadsbibliotek. Enligt SOM-institutets mätningar är folkbiblioteket den mest besökta kulturinstitutionen och förtroendet från allmänheten är högt (Eriksson & Michnik, 2019; Frenander, 2012). Samtidigt har förändringar knutna till samhällsutvecklingen gett upphov till diskussioner och förnyelsekrav. Flera forskningsstudier visar hur folkbibliotekets identitet kommit att utmanas i takt med att mer marknadsanpassade ekonomiska modeller implementerats samt digitaliseringens och globaliseringens intåg (se exempelvis Frenander, 2012; Hansson, 2010; Hvenegaard Rasmussen & Jochumsen, 2007). Denna förnyelsediskurs är enligt Lisa Olsson Dahlquist (2019) även synlig i utkastet till den nationella biblioteksstrategin som Kungliga biblioteket fått i uppdrag att framställa. Inom diskursen förklaras biblioteket vara i behov av en "ny berättelse" där en icke-traditionell bild tecknas. Denna nya identitet kopplas till information och nya medieformat vilka i sin tur förknippas med demokrati och utbildning (Olsson Dahlquist, 2019).

I artikeln *Public libraries as public sphere institutions: A comparative study of perceptions of the public library's role in six European countries* undersöker tolv biblioteksforskare, bland annat från Sverige, folkbibliotekets uppdrag kopplat till legitimitet. Det traditionella uppdraget ställs emot verksamhet som makerspaces och funktionen som mötesplats. Det visar sig att den traditionella bilden, som länkas samman med den fysiska boken samt analoga läs- och litteraturfrämjande verksamheter (Hedemark, 2009; Michnik, 2018) är det som värdesätts mest av användare och därmed ger störst legitimitet åt folkbiblioteket (Audunson et al. 2019). Inte sällan lyfts just skönlitteratur av god kvalitet fram och detta har i perioder ställts i motsats till såväl kommersiell kultur som andra medieformat (Hansson, 2012; Hedemark, 2009). Den traditionella identiteten inbegriper enligt Joacim Hansson (2012) en stark förbindelse till folkbildningens och välfärdssamhällets ideal där ett kärnuppdrag beskrivs som understödandet av en kritisk och bildad befolkning. Vidare menar Hansson att en bärande tanke varit institutionens sociala ansvar och potentiellt utjämnande funktion där verksamhetens fokus ligger på medborgare i störst behov. Samtidigt finns det vid sidan av denna lite mer socialdemokratiskt färgade gestaltning spår av borgerliga värderingar i vilket bevarandet av ett nationellt kulturarv framhålls som essentiellt (Hedemark, 2009).

Värt att notera är att även i den traditionella bilden motiveras folkbibliotekets uppdrag utifrån demokratiska förtecken, något som kan tolkas som att demokratibegreppet laddas med olika innehåll. Det kan få konsekvensen att något som i ett sammanhang kan sägas understödja demokrati i ett annat tycks hindra detsamma (Hedemark, 2009). Detta

kan exemplifieras genom att användarnas inflytande över medieinköp i vissa fall ses som en garant för demokrati och delaktighet samtidigt som det ur ett annat perspektiv uppfattas leda till ett mindre allsidigt bestånd vilket i sin tur ses som odemokratiskt (Hedemark, 2009). I förlängningen kan det innebära att de som kan artikulera sina önskemål prioriteras på bekostnad av svagare grupper som inte i samma utsträckning utövar inflytande.

Ytterligare något som påverkat biblioteken på olika sätt är informationsteknikens framväxt. Verksamheten har till viss del förändrats men det har inte inneburit att själva biblioteksrummet förlorat sin relevans (Olsson Dahlquist, 2019). Tvärtom är biblioteket som mötesplats något som vunnit ökad legitimitet de senaste åren (Michnik, 2018). Vad som läggs i begreppet mötesplats och vad funktionen förväntas kunna understödja varierar. En grupp som ibland nämns är studenter vilket kan förklaras genom att den formella utbildningen i större utsträckning kommit att bli en angelägenhet för folkbiblioteket. Detta beror enligt Hansson (2010) på utbildningsfältets expansion och har också att göra med att dess tydliga nytta fungerar som en legitimeringsgrund.

Casper Hvenegaard Rasmussen och Henrik Jochumsen (2010) menar att det trots folkbibliotekets relativt självklara roll i samhället råder delade meningar om vad som bör ingå i den. För att precisera vad denna roll utgörs av använder de begreppet *doxa* vilket kan förstås som den allmänna uppfattningen om ett fenomen eller ett socialt fälts ideologiska grund. Doxa är både kraften som skapar solidaritet inom fältet och utgör samtidigt motstånd gentemot externa hot (Hvenegaard Rasmussen & Jochumsen, 2010). En doxa är inte statisk utan kan komma att utmanas av nya idéer och detta är enligt författarna något positivt och dynamiskt. Biblioteken är dock, likt alla offentligt finansierade verksamheter, beroende av sin legitimitet och ett externt hot utgörs av minskade ekonomiska medel. I en konkurrenssituation med andra kulturverksamheter kan institutionens upplevda all daglighet och bredd vara ett hinder men framför allt framhåller Hvenegaard Rasmussen och Jochumsen att det kan ses som en styrka genom bibliotekets låga trösklar. Folkbibliotekets doxa menas vara stark och utgörs bland annat av gratisprincipen, att det är till för alla samt dess position som nödvändig institution i det demokratiska samhället (Hvenegaard Rasmussen & Jochumsen, 2010).

Även Katarina Michnik (2018) studerar folkbibliotekets roll och relation till det omgivande samhället i sin avhandling *Samhällets allt-i-allo*. För att få syn på de förutsättningar som omgärdar folkbiblioteket använder Michnik begreppet social legitimitet som vidare delas in i de två dimensionerna trovärdighet och lämplighet. Social legitimitet ska förstås som ett externt perspektiv och handlar således om i vilken utsträckning institutionen uppfattas som tillförlitlig och passande utifrån rådande normer. Michnik (2018) finner att folkbibliotekets sociala legitimitet påverkas av huruvida dess verksamheter uppfattas som trovärdiga och lämpliga. De två dimensionerna står ibland i konflikt där en aktivitet kan stärka den ena dimensionen samtidigt som den andra undergrävs. Institutionens legitimitet kan exempelvis utmanas då verksamheter erbjuds som inte tycks ligga i linje med folkbibliotekens uppdrag. Samtidigt framhåller Michnik (2018) att folkbiblioteket är en organisation under ständig förändring och vad som uppfattas ligga inom ramen för uppdraget är inte statiskt. Audunson et al. (2019) framhåller att en central del av folkbibliotekets legitimitet är rotad i rollen som en institution som ligger till grund för demokrati. Denna roll är inte ny men menas ha förstärkts på senare år i samband med globaliseringen och

digitaliseringen vilket bland annat speglas i bibliotekslagstiftning (Audunson et al., 2019).

Andreas Vårheim (2017) har undersökt vilken roll folkbiblioteket spelar i ett samhälle som är under påverkan av något slag och hur institutionen, som anses vara en viktig del av lokalsamhället, kan bidra till återhämtningen. *Resiliens* är ett begrepp som används för att beskriva hur ett fenomen kan återgå till jämvikt efter en förändring eller påverkan och delas vidare in i *social resilience* respektive *community resilience* (Vårheim, 2017). Social resilience syftar till hur människor hanterar yttre påfrestningar till följd av exempelvis politiska förändringar och när det tar sig uttryck på samhällsnivå kallas det för *community resilience*. Vårheim menar att det till stor del saknas forskning om just folkbibliotek kopplat till resiliens och att de få bidrag som finns utgörs av amerikanska studier där folkbibliotekets roll vid krissituationer som exempelvis orkaner undersökts. Det som framkommer som viktiga funktioner hos folkbiblioteket i dessa studier är framförallt tillgången till internet och datorer samt att biblioteket utgör en plats att vara på. I ett krisdrabbat samhälle ansågs biblioteket vara en väsentlig källa till kontakt med omvärlden och också en plats att arbeta på, mötas samt tillgängliggöra sig information på (Vårheim, 2017).

Socialt kapital är ett annat begrepp som går att koppla både till resiliens och folkbibliotek (Vårheim, 2017). Socialt kapital kan beskrivas som klistret som håller ihop samhällen, men också som något som en individ kan inneha eller tillägna sig och folkbiblioteket menas vara en institution som kan generera socialt kapital (Vårheim, 2017). Även socialt kapital kan brytas ner i förgrenade begrepp där *sammanlänkande socialt kapital* kan exemplifieras med den förtroendeingivande relationen mellan en biblioteksbesökare och en bibliotekarie. Vårheim (2017) menar att socialt kapital bidrar till *community resilience* och då folkbiblioteken fyller en viktig funktion i att generera socialt kapital är de således även viktiga för att ett samhälle ska kunna återhämta sig från pressade situationer.

Mads Meier Jæger och Ea Hoppe Blaabæk (2020) har jämfört barnfamiljers lån av elektroniska barnböcker på danska folkbibliotek före och under corona-pandemin. I Danmark har grundskolor stängt periodvis på grund av coronaviruset, vilket lett till att föräldrar fått ta större ansvar för sina barns utbildning menar Meier Jæger och Hoppe Blaabæk och framhåller att möjligheterna till detta påverkas av socioekonomiska förhållanden. Även folkbiblioteken hölls stängda under cirka två månader, men tillhandahöll då elektronisk utlåning (Meier Jæger & Hoppe Blaabæk, 2020).

Studien visar att familjer som kommer från sämre socioekonomiska förhållanden lånat barnböcker i lägre utsträckning under pandemin jämfört med familjer med bättre socioekonomisk bakgrund. Statistiken på utlåningen hos de familjer där föräldrarna har goda inkomster och högre utbildning har ökat under pandemin jämfört med innan. Studien jämför utlåningen under fyra olika faser, där en fas är innan begränsningar till följd av coronaviruset införts och de andra tre faserna är då skolor och bibliotek varit stängda (Meier Jæger & Hoppe Blaabæk, 2020). Detta visar att personer med högre socioekonomisk status vänder sig till biblioteket när de är i behov av utbildningsmaterial samt även att coronaviruset och begränsningarna det medfört i samhället bidragit till en högre grad av ojämlikhet (Meier Jæger & Hoppe Blaabæk, 2020).

2.2 Biblioteket som fysiskt rum och mötesplats

Folkbibliotekets roll som en neutral offentlig plats för möten är relativt välbeforskat inom B&I och undersöks inte sällan med hjälp av Jürgen Habermas offentlighetsteori (se exempelvis; Aabø et al. 2010; Audunson, 2005; Engström & Rivano Eckerdal, 2017). I *The public sphere without democracy: some recent work in LIS* (2019) problematiserar John Buschman tillämpningen av Habermas teori. Buschman fastslår att det är komplext att tala om *det* offentliga rummet i singularis och menar att ett folkbibliotek har potential att utgöra flertalet offentliga arenor då det omfattas av en extern och en intern sfär som består av diskurser. Diskurserna i den interna sfären utgörs av bibliotekets funktioner, underhåll samt drift och verkar mellan biblioteksmiljön och det omgivande samhället (Buschman, 2019). Habermas offentliga sfär, menar Buschman, är inte ämnad för att spåra existensen eller funktionen av samtida sociala institutioner utan för att förklara den moderna demokratins framväxt. För att den offentliga sfären inte ska vara ett tomt begrepp fordras en demokratisk kontext samt att demokrati frekvent diskuteras inom och i relation till den offentliga sfären (Buschman, 2019).

En modell som haft stort inflytande under senare år är *The Four Spaces*, formulerad av de danska biblioteksforskarna Henrik Jochumsen, Casper Hvenegaard Rasmussen och Dorte Skot-Hansen (2012). Modellen omfattar fyra överlappande och konceptuella rum som utgörs av platser för inspiration, lärande, skapande samt möten och är tänkta att ringa in folkbibliotekets roll i ett senmodernt samhälle präglad av komplexitet och avtraditionalisering. För att hålla sig relevant menar författarna att biblioteket bör vara en plats för olika aktiviteter vilka kan understödja den senmoderna människans intresse av deltagande och upplevelser samt samhällets behov av innovation och flexibilitet. Tillkomsten av nya medier och informationsteknik som i vissa fall beskrivs som ett hot mot institutionen förstås här snarare som en aktualisering av biblioteket som fysisk plats. Mötesplatsfunktionen motiveras precis som för Ragnar Audunson (2005) utifrån dess möjlighet att främja lågintensiva möten och delaktighet. Mötesplatsen har exempelvis utforskats genom empiriska studier av invandrarkvinnors användning av folkbiblioteket vilka visar att biblioteket spelar en stor roll för kvinnornas etablering i det norska samhället och därmed kan fungera integrationsstärkande (Audunson et al., 2011). Audunson utgår likt Buschman (2019) från Habermas teorier om det offentliga rummet samt socialt kapital i sina studier av vilka möten som kan främjas i biblioteksrummet. Den lågintensiva mötesplatsen beskrivs som en plats där människor exponeras för andras värderingar och intressen i en kravlös och kostnadsfri miljö. Motsatsen är högintensiva där det är det egna engagemanget och inte sällan ekonomi som både investeras och styr (Audunson, 2005). Audunson menar att dagens demokratiska och multikulturella samhälle är beroende av lågintensiva mötesplatser och att folkbiblioteket, som är en av få platser där människor från olika delar av samhället möts, där har potential att stå på frontlinjen som främsta företrädare.

Till skillnad från Audunsons (2005) lågintensiva mötesplatser förknippas ”The Four Spaces-model” ibland med en mer marknadsorienterat perspektiv och en upplevelseindustri i vilket biblioteket betraktas som ett medel i marknadsföringen av en plats (se exempelvis Carlsson, 2013; Hansson, 2012). Den kan också förstås som ett svar på en politiskt initierad förändringsprocess för att stödja den danska globaliseringsstrategin och dess tillkomst sker mot bakgrund av en ekonomisk åtstramning av offentliga verksamheter (Jochumsen et al., 2012). Samtidigt framhåller

Jochumsen et. al (2012) modellen som en ny legitimeringsgrund och en möjlig väg bort från kvantitativa bedömningsmatriser.

Olsson Dahlquist (2019) anser att folkbibliotekets potential som mötesplats stundtals innefattar orealistiska föreställningar. Det är inte nödvändigtvis mötet i den mening att människor interagerar med varandra och skapar sociala relationer som är avgörande, menar Olsson Dahlquist, utan att själva möjligheten till en gemensam yta kan ha positiva effekter och verka demokratistärkande. Platsen kan fungera inkluderande dels genom att främja kontakt mellan människor men också genom att fungera som ett stöd i samhället och Olsson Dahlquist kallar detta en social infrastruktur. Bibliotekarierna spelar en viktig roll genom att främja en social sammanhållning bland besökarna (Olsson Dahlquist, 2019).

En roll hos folkbiblioteket som tillkommit på senare år är arbetet med digital delaktighet. Detta utgår i stor utsträckning från biblioteket som fysisk plats genom dess tillgängliggörande av datorer och utskriftsmöjligheter samt i form av det handledande arbete som bibliotekarier utför. Olsson Dahlquist (2019) beskriver i sin avhandling *Folkbibliotekets demokratiska uppdrag i en digital samtid* hur digitaliseringen har förändrat bibliotekets roll och verksamheter på flera sätt men där det även finns spår av kontinuitet genom dess folkbildande sätt att angripa frågan. Att hjälpa individer överkomma de demokratiska hinder som den tilltagande digitaliseringen ibland innebär beskrivs i studien som en drivkraft för många bibliotekarier. Olsson Dahlquist finner därmed att folkbiblioteket främst tar sig an digitaliseringsarbetet utifrån ett socialt ansvarstagande rättighetsperspektiv som syftar till att utjämna kunskapsklyftor och motverka ojämlik tillgång. Då nya uppgifter tillkommer omförhandlas bilden av vad som är och inte är ett bibliotek och gränsdragningar är stundtals svåra att göra enligt Olsson Dahlquist. Genom att förstå folkbibliotekets identitet som performativ menar Olsson Dahlquist vidare att det finns utrymme för olika identiteter att förändras, försvagas, förstärkas samt samexistera. Trots att folkbiblioteket inte har en formulerad medborgarservice-funktion i formell mening så är det ett ansvar som i stor utsträckning ändå bärs upp av institutionen (Olsson Dahlquist, 2019).

Även sociologen Mikael Stigendal (2008) beskriver biblioteket som en av de främsta företrädarna för principen om generell välfärd då andra fält monteras ned eller förändras. Genom de låga barriärerna och sin begränsade maktutövning har biblioteket goda möjligheter att främja delaktighet i samhället (Stigendal, 2008). Samtidigt ser Catarina Eriksson och Katarina Michnik (2019) att det råder stora skillnader i vilken utsträckning biblioteket nyttjas av olika grupper där utbildningsnivå och internetanvändning tycks vara viktiga parametrar. Personer med lägre utbildning och som i begränsad utsträckning använder internet besöker biblioteket mer sällan eller aldrig och dessa grupper tycks också vara svåra att nå (Eriksson & Michnik, 2019). Huruvida biblioteket upplevs som relevant eller ej kan därmed vara förbundet med föreställningar som inte direkt formulerats av biblioteksområdet och en inflytelserik gestaltning kan vara hur verksamheten konstrueras i media (Hedemark, 2009). Det finns även vissa skillnader rörande på vilket sätt biblioteket används av olika socioekonomiska grupper. Människor med lägre utbildning tycks i större utsträckning använda biblioteket som en mötesplats (Eriksson & Michnik, 2019; Aabø et al., 2010), vilket kan vara problematiskt under en period likt denna då mötesplatsfunktionen är starkt begränsad. Detta går också i linje med Meier Jæger och Hoppe Blaabæks (2020)

studie av de danska folkbiblioteken där tidigare ojämlika mönster kring biblioteksanvändning visat sig befästas och fördjupas under pandemin.

2.3 Folkbiblioteksdiskurser

I sin avhandling *Det föreställda folkbiblioteket* studerar Åse Hedemark (2009) mediedebatter rörande folkbiblioteket mellan 1970 fram till tidigt 2000-tal. Hedemark undersöker vilken bild av biblioteket som tecknas samt vilka röster som hörs och konstaterar att författare framstår som de mest framträdande aktörerna i debatterna medan representanter från biblioteksfältet sällan hörs. Tre diskurser identifieras vilka benämns som den bokliga, den informationsförmedlande samt allaktivitets-diskursen. Diskurserna härleds till olika tidsperioder men förekommer även parallellt. Den bokliga diskursen konstruerar folkbiblioteket som en plats för skönlitteratur och läsning och är verksam under hela perioden. Allaktivitets-diskursen uppstår på 70-talet och kännetecknas av att uppdraget breddas och antar en mer utåtriktad hållning. Ett ledord är enligt Hedemark människors rättighet till biblioteket och uppdraget beskrivs som kompensatoriskt och utjämnande. I de enstaka fall då biblioteket som mötesplats förekommer i källmaterialet sätts det av Hedemark samman med allaktivitetsdiskursen. Den informationsförmedlande diskursen gör sitt intåg i debatten under 1980-talet och är som namnet antyder kopplat till framväxten av ny informationsteknik. Diskursen inbegriper likt allaktivitets-diskursen förändringsanspråk men utifrån andra målsättningar och förändringen ges här digitala, politiska och ekonomiska förtecken (Hedemark, 2009).

Hedemark (2018) återvänder till mediebilderna av folkbibliotek i antologikapitlet *Bevara eller förändra? En analys av debatter om folkbibliotek i dagspress 2007-2017*. I studien analyseras debatter rörande bibliotekets driftsform, förhållandet till yttrandefrihet samt stök och bråk i biblioteksrummet. Hedemark finner att det är en relativt ensidig och begränsad bild av biblioteket som framkommer i det mediala samtalet där en boklig bevarandediskurs dominerar. Samtidigt märks en förändringsdiskurs i vilken vikten av att anpassa verksamheten efter användarna framhålls samt ett ökat fokus på andra medieformat än den fysiska boken. Då mötesplatsen omnämns görs det i negativa termer och rollen förknippas med problematik som våld och hot snarare än inspirerande platser för upplevelser (Hedemark, 2018).

Jenny Johannisson (2012) använder Hedemarks diskurser i sin analys av den statliga bibliotekspolitikerna. Enligt Johannisson företräds den bokliga diskursen och allaktivitets-diskursen av Kulturrådet genom dess riktade litteratur- och läsfrämjande åtgärder samt beskrivningar av folkbiblioteket som "sociala och kulturella centra" medan Kungliga biblioteket i sin tur förankrar den informationsförmedlande diskursen (Johannisson, 2012).

Även Lisa Engström och Johanna Rivano Eckerdal (2017) utgår delvis från Hedemarks diskurser i sin studie av bibliotekstjänsten meröppet. Författarna genomför intervjuer med användare samt observationer i biblioteksrummet varpå empirin analyseras med hjälp av Faircloughs kritiska diskursanalys och Habermas teori om kolonisering av livsvärlden. Engström och Rivano Eckerdal identifierar förutom Hedemarks bokliga diskurs samt allaktivitetsdiskurs även en ekonomisk diskurs. Dessa fungerar stundtals

överlappande genom att det i användarnas utsagor förekommer språk från flera diskurser. Det framkommer att meröppet präglas och motiveras utifrån flera, ibland motsägelsefulla diskurser. Detta får enligt författarna konsekvensen att folkbibliotekets legitimitet och demokratiska roll som mötesplats kan stärkas genom att tillgängligheten ökar men samma roll riskeras att hotas då meröppet implementeras utifrån en besparingslogik.

Hedemark, Hedman och Sundin (2005) undersöker med hjälp av Laclau och Mouffe's diskursteoriska verktyg hur biblioteksanvändare framställs i biblioteks- och informationsvetenskapliga tidskrifter. Studien visar att det ofta råder en diskrepans mellan retorik och praktik där synen på användarna präglas av olika kategoriseringar, föreställningar och förhållningssätt. Fyra diskurser identifieras utifrån de användarsyner som framträder i källmaterialet; en allmän utbildningsdiskurs, en pedagogisk, en informationsteknisk och slutligen en information management-diskurs.

3 Teori och metod

Insamlingsmetod för vår studie är textinsamling och för att analysera materialet används diskursanalys, där Ernesto Laclau och Chantal Mouffes diskursteoretiska begrepp är de som nyttjas främst. Nedan följer en redogörelse av vilket material vi använt och hur urvalet gått till, etiska överväganden samt en kortare beskrivning av Laclau och Mouffes diskursteori och vår konkreta tillämpning av denna.

För att synliggöra hur folkbiblioteket gestaltas och konstrueras genom det valda materialet har ett kvalitativt, induktivt angreppssätt valts. Detta tillåter en mer förutsättningslös och öppen ingång där empirin så att säga får "tala" vilket är vanligt vid just kvalitativa undersökningar (Bryman, 2011). Initialt sker därmed en noggrann genomläsning av materialet i vilken centrala ämnen identifieras och tematiseras. Ett alternativ hade varit att stanna här och med hjälp av teoretiska begrepp diskutera vad som framkommit av den kvalitativa innehållsanalysen. Fördelen med diskursanalys är dock dess fokus på hur versioner av verkligheten fungerar konstituerande (Winther Jørgensen & Phillips, 2000), det vill säga att hur det talas om folkbiblioteket också skapar folkbiblioteket i någon mening och det diskursanalytiska angreppssättet kan blottlägga de diskursiva kamper som omgärdar detta.

3.1 Material och urval

Media beskrivs av Hedemark (2009) som en plats för offentliga samtal samt debatt och diskussioner mellan olika grupper av människor och uppfattas därför som ett lämpligt empiriunderlag för denna studie. Då mediefältet är omfattande behöver vissa urval och avgränsningar göras. Folkbiblioteket är en institution med stark förankring i lokalsamhället varför vi ser tidningsartiklar från mindre städer runt om i landet som ett rimligt urval. Storstadsregionernas dagstidningar samt riksomfattande kvällstidningar har valts bort.

Som nämndes inledningsvis framhåller Hedemark (2009) att media är högst delaktiga i att både reproducera och konservera samhällseliga diskurser samt har stort inflytande över hur människor uppfattar olika fenomen. Detta kan påverka förväntningar hos inte minst folkbibliotekets icke-användare och blir problematisk om bilden som framkommer i alltför stor utsträckning skiljer sig från hur den faktiska biblioteksverksamheten ser ut. Trots att flera källor kan påverka uppfattningen av ett fenomen så innehar dock det journalistiska fältet en särställning genom de sanningsanspråk som omgärdar verksamheten. Media spelar dessutom dubbla roller genom att vara både aktör och arena för offentliga samtal mellan andra aktörer (Hedemark, 2009). I vårt empiriska material förekommer, till skillnad från i Hedemarks, relativt många representanter från bibliotekarieprofessionen. Det är främst bibliotekarier och bibliotekschefer som uttalar sig men vid enstaka tillfällen även företrädare för branschorganisationer såsom Svensk biblioteksforening. Andra aktörer som framträder är kulturjournalister, politiska redaktörer och biblioteksanvändare. Författarförbundets debattartiklar som vi nämner inledningsvis publiceras i storstadspress och faller därmed utanför undersökningsmaterialet men vissa efterverkningar är synliga i empirin, exempelvis i form av debattsvar.

Vid empiriinsamlingen har vi använt oss av fulltextdatabasen Mediarkivet (Retriever Research) som tillgängliggör all offentligt publicerad press i Norden sedan 1945. Perioden som är föremål för denna studie är december 2020 samt januari 2021. Vi undersöker texter publicerade från och med den artonde december, då rådet som senare avskrevs om att stänga folkbiblioteken kom, vidare in i januari då debatten om stängningen var som mest aktuell. Vi har sökt på termerna bibliotek, folkbibliotek och stadsbibliotek samt stäng med trunkering på alla termer för att inkludera olika ändelser som exempelvis biblioteken och stängning. Vi har använt närhetsoperatören NEAR/5 för att endast inkludera artiklar som nämner stängning i samband med bibliotek samt operatören wc:>400 för att få träffar på texter med 400 ord och mer för att utesluta kortare notiser och liknande. Vidare begränsades sökningen till det som Mediarkivet benämner som landsortspress, för att fånga de mediala samtal som äger rum vid sidan av av storstadspressens ledande kulturdebatter. Mediellandskapet i allmänhet men även den tryckta tidningspressen präglas av en viss komplexitet och det är inte alltid helt tydligt hur klassificering ska ske. För att undvika godtycklighet utgick vi därför från Mediarkivets kategorier. Detta bidrog till att en artikel från Sydsvenskan inkluderades i källmaterialet, då tidningen kategoriseras som landsortspress såväl som storstadspress av databasen. Sökningen återgav totalt 153 artiklar.

Ytterligare urval av artiklar gjordes sedan i enlighet med det som Bryman (2011) kallar för *purposive sampling*, målinriktat urval, vilket innebär att material har valts ut medvetet för att kunna ge svar på de frågeställningar som ligger till grund för studien. Då vi vill undersöka en tid då det kring folkbiblioteken rådde en slags spänning intresserar vi oss, liksom Hedemark (2009), för utsagor som består av information eller debatt. En artikel kan till övervägande del bestå av information, men tillsammans med eller i förhållande till en annan artikel kan det bildas en debatt (Hedemark, 2009). Artiklar som enbart består av faktaliknande inslag, som till exempel att biblioteken har stängt och sedan öppnat igen, har därför sällats bort ur urvalet då de inte bedömts möjliggöra en djupare diskussion. Detsamma gäller artiklar där det exempelvis beskrivs att biblioteken har ett demokratiskt uppdrag men där inga vidare resonemang kring det förs. Detta resulterade i 63 artiklar som skrevs ut för att sedan läsas mer noggrant innan det slutgiltiga urvalet gjordes.

Något som är värt att nämna är att det parallellt med pandemin förts en debatt i Karlstad om att hålla biblioteken stängt på söndagar. Artiklar som berört detta har därav återfunnits i träfflistan men har mestadels valts bort. Enstaka artiklar har dock inkluderats i materialet då de både berört söndagsstängningarna samt begränsningar på grund av pandemin och har därför bedömts som relevanta.

Det sammantagna materialet som ligger till grund för analysen utgörs slutligen av totalt 54 artiklar. Geografiskt sträcker sig urvalet från Skåne till Norrbotten genom både press från tätorter såsom Motala och Borås och mer regionstäckande tidningar från exempelvis Småland och Värmland.

3.2 Laclau och Mouffes diskursteori

Diskursanalys ska enligt Marianne Winther Jørgensen och Louise Phillips (2000) förstås som en metodologisk och teoretisk helhet. Ansatsen kan användas för att belysa vilka berättelser som uppfattas som verkliga och gångbara i ett visst sammanhang samt synliggöra spänningar och maktkamper mellan olika diskurser inom ett socialt fält (Winther Jørgensen & Phillips, 2000). Diskursanalys lämpar sig därmed väl för att analysera hur en mångfacetterad institution som folkbiblioteket beskrivs och konstrueras. Forskningsfältet brukar härledas till Michel Foucault där hans studier av makt och kontroll ses som särskilt viktiga bidrag och ansatsen inbegriper idag ett flertal inriktningar (Winther Jørgensen & Phillips, 2000). I vår analys kommer vi främst utgå från Ernesto Laclau och Chantal Mouffes diskursteori, vilken utmärks av att alla praktiker ses som diskursiva. Det görs således ingen åtskillnad mellan språkliga och materiella fenomen utan allt är möjligt att analysera med diskursanalytiska redskap (Winther Jørgensen och Phillips, 2000). Betydelsen av sociala fenomen kan utifrån Laclau och Mouffes perspektiv aldrig fixeras en gång för alla utan det råder en ständig kamp om definitioner och betydelsebildningar. En central utgångspunkt är därmed att allt är kontingent och, förtydligar Winther Jørgensen och Phillips (2000, s. 62) "kunde alltid vara annorlunda - och kan alltid bli annorlunda". Vissa betydelsefixeringar kan dock bli särskilt konventionaliserade och uppfattas då som naturliga. Diskurser kan tillfälligt fixera betydelsen av tecken men är precis som allt samhälleligt inte fasta eller bestämda utan flytande och förändringsbara. Laclau och Mouffes ansats erbjuder inte ett fastställt metodologiskt tillvägagångssätt men deras begrepp kan användas som analytiska verktyg då förfarandet är flexibelt och öppet för tolkning (Winther Jørgensen och Phillips, 2000).

De diskursteoretiska begrepp som kommer att användas i vår analys är *tecken*, *element*, *moment*, *flytande signifikant*, *nodalpunkt*, *ekvivalenskedjor*, *subjektspositioner* samt *diskursordning*. Begreppet *tecken* kan förklaras som en sammansättning av ord, uttryck och innehåll. Ett *element* är ett tecken vars betydelse är utsatt för kamp och inte har fixerats inom en specifik diskurs. Tecken med fixerade betydelser kallas *moment* och processen som beskriver dess fixering *artikulation*. Artikulationen eftersträvar ständigt att förvandla alla element till moment, då det innebär en reducering av tecknens mångtydighet vilket bidrar till att en diskurs kan tillslutas (Winther Jørgensen & Phillips, 2000; Wreder, 2007). Tecken som i än högre grad tillskrivs olika betydelser benämns som *flytande signifikant* medan *nodalpunkt* är de tecken som fungerar som nav i en diskurs (Bergström & Ekström, 2018; Winther Jørgensen & Phillips, 2000). Winther Jørgensen och Phillips poängterar också att det alltjämt finns flertalet möjliga betydelser som kan ifrågasätta och förändra diskurserna vilket gör dem tillfälliga; diskursen fixerar betydelsen men fixeringen är inte konstant. Ekvivalenskedjor är ett diskursanalytiskt verktyg som kan synliggöra ett visst elements betydelse genom att undersöka vilka andra tecken som det skrivs samman med eller särskiljs från. Subjektspositioner kan förstås som de diskursivt bestämda positioner människor innehar inom olika diskurser (Bergström & Ekström, 2018).

Winther Jørgensen och Phillips (2000) menar att diskursteorin saknar ett begrepp motsvarande *diskursordning*, vilket är hämtat från Norman Faircloughs kritiska diskursanalys. Detta begrepp går dock enligt Winther Jørgensen och Phillips att tillämpa inom Laclau och Mouffes diskursteoretiska ram och är en konstruktion eller avgränsning som forskaren gör. Diskursordning beskrivs som ett socialt rum där flera

olika diskurser som täcker samma terräng verkar. Det kan utgå från en bestämd institution men kan också formuleras utifrån lösare grunder. Diskurserna inom diskursordningen kan både vara i samstämmighet med varandra eller i konflikt och då konkurrera om att fylla området med respektive betydelse. Begreppet gör det möjligt att undersöka fördelningen av diskurser inom den formulerade diskursordningen samt förhållandet mellan kontingens och permanens (Winther Jørgensen och Phillips, 2000).

3.3 Metodologiska utgångspunkter och angreppssätt

Diskursanalys utgår från en socialkonstruktivistisk syn, vilket innebär att språket inte anses neutralt återgivande utan närmast konstituerande för verkligheten och sociala relationer. All kunskap nås således diskursivt, genom språkliga representationer och socialt konstruerade betydelse-system (Winther Jørgensen & Phillips, 2000). När något benämns språkligt har en av flera tänkbara versioner uttryckts vilket i sin tur medför vissa gränsdragningar och sanningsanspråk (Börjesson & Palmblad, 2007). Diskurser kan därmed beskrivas som särskilda ramverk för hur vi kan förstå och tala om världen (Winther Jørgensen & Phillips, 2000).

Winther Jørgensen och Phillips (2000) föreslår att en analys inleds med upprättandet av en diskursordning som sätter ramarna för undersökningen och som kan synliggöra de olika diskurser som konkurrerar inom samma område. I vår studie uppfattas folkbiblioteket som en diskursordning och det är diskurserna inom denna som är föremål för analysen.

Inför analysen har vi förutom att fördjupa oss i teorin även studerat exempel på praktiska diskursanalytiska tillämpningar vilket har skapat ökad förståelse. Initialt i analysprocessen använde vi delar av Hedmans, Hedemarks och Sundins (2005) diskursanalytiska studie då den uppfattas som ett tydligt och konkret exempel på praktisk tillämpning. Efter en första närläsning av vårt källmaterial identifierades tecken som bedömdes som betydelsefulla utifrån studiens syfte. Tecken använder vi som en mer generell beskrivning av uttryck där de mest centrala sorteras utifrån betydelse och relation till andra tecken. Dessa tematiserades sedan och sattes samman i tre ekvivalenskedjor som gavs de preliminära benämningarna; det traditionella biblioteket, mötesplatsen samt samhällsservice och informationscenter. Processen utgjordes av flera steg där successiv omläsning av materialet genererade och synliggjorde betydelsebärande element, moment, nodalpunkter och flytande signifikanter. Element är tecken som vi har placerat i flera diskurser eftersom de tillskrivs skiftande betydelser i utsagorna, medan moment är de tecken som endast tycks tillhöra en diskurs och vars betydelse fixeras inom den diskursen. Nodalpunkter är de tecken som är extra viktiga och utgör navet i en diskurs medan flytande signifikanter är tecken som förekommer i hög grad med olika betydelser och som rör sig mellan diskurserna. Det är alltså sådant som vi frekvent sett i materialet men som förklarats på olika sätt eller tillskrivits olika betydelser i utsagorna. Flytande signifikanter kan därför sägas vara element med särskilt viktiga positioner i det empiriska materialet. Vidare har framträdande subjektpositioner identifierats, en beteckning som används både för de som kommer till tals respektive de som omtalas.

Vi antog ett induktivt angreppssätt vilket innebär att vi förhöll oss öppna inför vilka diskurser som skulle kunna framträda i materialet. Vid djupare analys visade sig dock Hedemarks (2009) identifierade diskurser alltmer tydligt och därav valde vi att slutligen utgå från dem i vår analys. Utsagorna i vårt empiriska material uppvisar såväl likheter som skillnader med Hedemarks diskurser där skillnaderna är särskilt intressanta att ta fasta på. Då vår studie belyser en kort tidsperiod blir det också fruktbart att utforska i vilken mån dagens samtal relaterar till de tidigare mediala bilderna av folkbiblioteket.

De diskurser som Hedemark (2009) finner i sitt material är som tidigare nämnts den bokliga diskursen, allaktivitetsdiskursen och informationsförmedlingsdiskursen. Den bokliga diskursen rymmer bilden av det traditionella folkbiblioteket där den fysiska boken samt skönlitteratur av god kvalitet står i centrum och där ett viktigt uppdrag är att bevara kulturarvet. Diskursen präglas av en kollektivistisk demokratisyn med fokus på rättvisa och jämlikhet där bibliotekets främsta betydelse ligger i dess stora symbolvärde (Hedemark, 2009). De institutionella ledorden är kultur, identitet och tradition och biblioteken anses fungera som en motpol mot kommersialism och skräpkultur. Vidare har biblioteken en viktig uppgift i att vara till för barn, ungdomar och utsatta grupper (Hedemark, 2009).

Informationsförmedlingsdiskursen står i kontrast mot den bokliga diskursen, där digital teknik och information oavsett medieformat är av högsta prioritet. Här utmärks även att biblioteket har en viktig pedagogisk uppgift i att främja utbildning. Demokratibegreppet rymms även inom informationsförmedlingsdiskursen men med fokus på användarstyrning och individualism (Hedemark, 2009).

Allaktivitetsdiskursen karaktäriseras av verksamhetsmässig bredd, uppsökande verksamhet och ett starkt lokalt engagemang. Biblioteket ska vara en plats både för politiska utställningar, debatter och teater och den kulturförmedlande rollen är viktig. Användarperspektivet utmärks av att bibliotekarierna ska kunna sätta sig in i användarens situation och biblioteket anses ha en viktig roll i det omgivande samhället (Hedemark, 2009).

3.4 Forskningsetiska överväganden

Vilka forskningsetiska ställningstaganden som behöver övervägas vid diskursanalys skiljer sig åt beroende på vad för material som ligger till grund för studien (Kvale & Brinkmann, 2014, Bryman 2011). En analys av publicerade textmaterial som exempelvis tidningsartiklar, vilket är fallet i vår studie, fordrar inte samma etiska överväganden som vid intervjuer. Vid diskursanalys är det däremot viktigt att vara medveten om sin roll som forskare, vilket bland annat innebär att hålla en viss distans till empirin (Kvale & Brinkmann, 2014). Detta konstaterar Winther Jørgensen och Phillips (2000) att en konsekvent och noggrann användning av teori och metod kan understöda.

Diskursanalytiska studier får stundtals kritik för att det inte förekommer tillräckligt detaljerade redogörelser av analysarbetet, vilket medför att resultatet kan uppfattas en aning godtyckligt. Det är därav av stor vikt att eftersträva intersubjektivitet genom ett stringent och transparent analysarbete (Bryman, 2011; Winther Jørgensen & Phillips,

2000). Samtidigt framhåller Malin Wreder (2007) att ett empiriskt urval i viss mån alltid är partiskt eller ensidigt då forskaren både valt ut materialet och bestämt hur det ska klassificeras. Ett material är möjligt att sortera och analysera på många olika sätt menar Wreder och fastställer också att det inte är något som är specifikt vid diskursanalys. Att behandla utsagorna hänsynsfullt och bevara nyanserna i dem för att inte göra diskurserna mer enhetliga än de egentligen är, är ett sätt att agera transparent menar Wreder och det minskar även risken för eventuell övertolkning.

Ytterligare något som bör noteras är att att mediernas betydelse, trots dess inflytelserika position, inte ska överdrivas (Hedemark, 2009). De är *en* källa till information och är idag, i ännu större utsträckning än då Hedemarks avhandling författades, utsatta för konkurrens i form av både digitala alternativ och sociala medier.

4 Resultat och analys

Vid analysen identifierades centrala element vilka delades in i teman och slutligen i diskurser. För att fastställa att ett element varit av relevans för vår studie användes tre frågor där ett element fordras svara till en eller flera av dessa.

Vad utmanas vid en begränsad tillgång till biblioteksrummet?
Vilka subjektspositioner framträder?
Vilka värden tillskrivs folkbiblioteket?

Som nämndes ovan har vi valt att utgå från Hedemarks (2009) diskurser då de märkbart framträder i det empiriska materialet. Nedan följer analys och beskrivning av hur diskurserna representeras och konstrueras, samt subjektspositioner som identifierats. För att skildra en tydligare bild av materialet samt göra analysprocessen transparent återges exempel från källmaterialet. Detta sker med hjälp av citat och även, i de fall då ord och passager ger uttryck för återkommande teman, genom kursivering. I det senare fallet ska de kursiverade termerna förstås som illustrationer av frekventa drag som bedöms viktiga i analysen men där enskilda utsagor inte besitter samma relevans.

Eftersom perioden som är föremål för undersökningen inbegrep påbudet om stängning samt begränsningar av bibliotekens verksamhet, vilka pågått under en längre tid, var detta förstås omtalat i materialet. Något som vi observerade var dock tvetydigheten i skildringarna av vad såväl öppet som stängt egentligen innebär. Då denna diskrepans bedömdes som relevant, men de diskursanalytiska verktygen upplevdes mindre tillämpliga, behandlas det i en egen sektion utanför själva diskursanalysen.

4.1 Den bokliga diskursen

Den bokliga diskursen, som karaktäriseras av en traditionell bild av folkbiblioteket med fokus på den fysiska, tryckta boken, bildning och läsfrämjande arbete, anträffas i stor utsträckning i materialet. Tecknen bok och läsning är nodalpunkter som fungerar som nav i diskursen. Detta märks i utsagor där folkbiblioteket beskrivs som *en plats för meditativ läsning, koncentrerat arbete, ren verklighetsflykt* vars uppdrag är att *göra böcker tillgängliga för alla oavsett plånbok*. Biblioteket omnämns som en *demokratisk högborg och en ovärderlig del i vår demokrati* vilket tyder på den bokliga diskursen där institutionen innehar ett stort demokratiskt symbolvärde. Även i utsagan om att bibliotekets uppdrag är att tillgängliggöra böcker oavsett plånbok märks den demokratiska uppfattningen om rättvisa och jämlikhet som kännetecknar diskursen.

Under perioden som analyserats har folkbiblioteken fått ställa om och förändra sin verksamhet. Utifrån de, ofta tillfälliga, tjänster och funktioner som beskrivs i utsagorna syns ett tydligt fokus på läsning och då främst gällande den tryckta skönlitterära boken. Tjänster som beskrivs är exempelvis att bibliotekarierna sätter ihop *bokkassar* efter tema, vilket också synliggör ett läsfrämjande arbete. Även *take-away-böcker, utkörning av böcker, utlämning av böcker* och *tidsbokad avhämtning av böcker* är vanligt förekommande redogörelser i utsagorna av vad biblioteken erbjuder och som stärker

bokens position som nodalpunkt. *Boken kommer* är en tjänst som förekommer i stor utsträckning i materialet och som riktar sig specifikt mot äldre och människor i riskgrupp vilket även visar på en rättvisesyn där bibliotekets tjänster ska vara till för alla. Även uttalanden om att biblioteket tillhandahåller *talböcker per post* vittnar om en syn inom den bokliga diskursen där utsatta grupper står i fokus. Tecknet talböcker utgör ett element då dess plats och betydelse inte är självklar inom den bokliga diskursen. Även tecken som *digitala författarbesök*, *digitala boktips* och *livesända sagostunder* utgör element, då det är traditionella aktiviteter som syftar till läsning men även rör sig i den informationsförmedlande diskursen då det handlar om nya medieformat. Aktiviteterna kan även fogas in i allaktivitetsdiskursen då det är sedvanlig programverksamhet, om än i ny tappning.

Att biblioteken fortfarande, trots begränsningarna av verksamheten, lånar ut böcker är något som framhålls frekvent i utsagorna. Det refereras till i termer som *snabba lån* eller *snabbt in, snabbt ut* vilket beskriver att det fysiska beståndet alltjämt är tillgängligt men under andra premisser än tidigare. I stor utsträckning uttrycks även att tiden för utlån har förlängts vilket ytterligare påvisar vikten av den avgiftsfria tillgången till tryckta böcker.

På ett bibliotek, där dörrarna har öppnats igen efter att ha varit stängda under en period, uttrycker en bibliotekarie glädje över att de frekventa användarna kan återkomma. "För de trogna besökarna har stängningen av biblioteket varit särskilt svår. På tisdagen kunde de äntligen leta nya läsoplevelser i hyllorna på stadsbiblioteket." (Art. 34).

Den bokliga diskursen utmålades även genom vad som beskrivs gå förlorat med begränsningarna av biblioteket. Här märks utsagor som att det för tillfället inte går att *kika i hyllorna*, *botanisera i bokhyllorna* eller att *bläddra bland böcker*. När det talas om biblioteksstängningarna karaktäriseras diskursen genom yttranden som att *inspiration till läsning* och *tillgång till avgiftsfria böcker* går förlorat. Bildning är ett element som i utsagorna nästan uteslutande kopplas samman med den bokliga diskursen. Det går dock att utläsa uttryckta bildningsideal även sammanhörande med allaktivitetsdiskursen varför elementets betydelse inte kan fixeras i den bokliga diskursen. I följande citat sätts bildning i motsats till datorspel och tv-serier vilket tydliggör de värdehierarkier som enligt Hedemark (2009) präglar den bokliga diskursen.

Det finns ännu mer behov än vanligt av att använda tid till något mer bildande och roande än evinnerligt dataspel eller ännu fler streamade tv-serier. Böckerna behöver vara tillgängliga, inte inlåsta. (Art. 53).

Detta synsätt speglas även genom uttalanden om *kvalitetslitteratur* och att det inte längre går att *förkovra sig* vilket är uttryck för bildning. Ytterligare företeelser som menas gå förlorade vid stängning av biblioteket är *läsupplevelser*, *meditativ läsning* samt *den internationella, nationella och regionala kulturen*. Det märks även ett fokus på barn och ungdomar i materialet.

För att kunna utveckla sitt språk, sin fantasi och sin inlevelseförmåga behöver unga dels få intryck genom att läsa böcker, lyssna på musik och se teater och dels själva få uttrycka sig på olika vis till exempel i ord, bild, måleri, musik och dans. (Art. 32).

Utsagan går även att koppla till allaktivitetsdiskursen genom yttrandet om teater, bild, måleri och dans. Därtill syns spår av elementet *andra medier*, att lyssna på musik, som främst verkar inom informationsförmedlingsdiskursen. Även tjänster som beskrivs tidigare ha förekommit på biblioteken, men som just nu inte erbjuds, som *bokcirklar* och *bokprat*, kan benämnas som element då det kan sägas råda en kamp mellan den bokliga diskursen och allaktivitetsdiskursen om att fixera betydelsen. Detta eftersom det är aktiviteter som fokuserar både på litteraturen men då en viktig aspekt är det sociala samtalet kring dem. *E-böcker* är ytterligare ett tecken som inte har en fixerad position utan utgör ett element i både den bokliga och den informationsförmedlande diskursen.

Stundtals syns bokliga aktiviteter sammankopplade med den flytande signifikanten *mötesplatsen*, vilken i stor utsträckning hör till allaktivitetsdiskursen men vars betydelse är öppen och inte fixerad. Mötesplatsen rör sig mellan alla tre diskurser i olika utsträckning och argumenteras för på varierande sätt. Utsagor som att användare går miste om *en chans att prata* i samband med bokhämtning vittnar om den bokliga diskursen och element som *bokcirklar* och *bokprat*, som nämndes tidigare, förutsätter mötesplatsen som arena men fixerar den ändå inte i en enda diskurs.

4.2 Allaktivitetsdiskursen

Allaktivitetsdiskursen är relativt framträdande i utsagorna och märks genom dess betoning på ett breddat uppdrag och tonvikt på bibliotekets lokala förankring. Utsagor som att folkbiblioteket *är en livlina för personer i utsatta situationer*, som tillhandahåller *samhällsservice* samt är en *viktig funktion för många människor* tecknar bilden av folkbiblioteket som en essentiell institution i lokalsamhället. I allaktivitetsdiskursen förekommer ett användarfokus som i utsagorna märks genom bibliotekariernas medkänsla och vilja att hjälpa. Ett bibliotek som har valt att ha öppet över jul motiverar det genom att “[...] vi tror att det här kommer att bli den ensamaste julen någonsin för många och då vill vi hjälpa till att göra det lite drägligare.” (Art 33).

Diskursen utmärks även av ett fokus på kulturella upplevelser. Folkbiblioteket som en plats för kultur i vidare bemärkelse är dock inte särskilt framträdande i materialet men förekommer genom att det sätts samman med möjligheten att uttrycka sig genom *bild*, *måleri*, *dans* samt *teater* vilket för tillfället inte kan erbjudas på samma sätt. Dessa tecken utgör moment då dess betydelse fixeras genom allaktivitetsdiskursen. Även olika former av programverksamhet beskrivs i utsagorna gå förlorat där moment som *lovverksamhet* och *aktivitetsprogram* är betydelsebärande för vad ett folkbibliotek är och bör vara inom diskursen.

Allaktivitetsdiskursens emfas på uppsökande verksamhet tycks i materialet vara utbytt mot en betoning av det fysiska biblioteksrummet vilket skildras i moment som *social knytpunkt*, *samlingspunkt* och *utflyktsmål*. Från att i Hedemarks (2009) material sällan förekomma verkar *mötesplatsen* nu ses som en fullt legitim och ofta förekommande beskrivning av folkbibliotekets roll. Mötesplatsen, som betraktas som en flytande signifikant och föremål för diskursiv kamp, sätts i allaktivitetsdiskursen samman med tecken som *gemensamma rum* vilka gynnar *demokrati* och *folkhälsa* och där människor kan få kontakt med *samhället* och *sin omgivning*.

Det är tydligt att ett viktigt uppdrag som tillskrivs folkbiblioteket är elementet *medborgarservice* vilket är starkt förknippat med biblioteket som fysisk plats. Det uttrycks ofta en oro för att människor inte har någonstans att vända sig då tillgången till biblioteksrummet är begränsat och särskilt problematiskt är det för *utsatta grupper, människor som hamnat utanför samhället* samt *icke-svensktalande personer*.

Bibliotekarien intar i dessa utsagor närmast en socialarbetarroll som ska stötta upp och verka utjämnande i samhället. Medborgarservice kan även kopplas samman med den informationsförmedlande diskursen varför det benämns som ett element och inte ett moment.

Här framstår också arbetet med det digitala utanförskapet som ett element som kan infogas i såväl allaktivitetsdiskursen som den informationsförmedlande diskursen. Förutom att hjälpa till med myndighetskontakter och andra ärenden är även, som nämndes tidigare, den sociala mötesplatsfunktionen framträdande inom allaktivitetsdiskursen. Detta yttrar sig i utsagor som att biblioteket utgör en *mötesplats för barnfamiljer*, samt genom att vara en plats där “[...] många [brukar] mötas, unga blandade med gamla. Många av besökarna stannar länge, sitter vid tidningshyllor, läser läxor och går runt bland hyllorna och letar efter intressanta böcker.” (Art. 53). Här tecknas bilden av en rad olika aktiviteter som vanligtvis äger rum på folkbiblioteket vilka sätts samman med den flytande signifikanten mötesplatsen. Att terminologi som kan härledas till flera diskurser förekommer i samma utsaga på detta sätt tydliggör hur diskurser kan fungera överlappande och visar samtidigt att de i vissa lägen framstår som mindre fixerade.

Mötet mellan bibliotekarie och användare framhålls inom allaktivitetsdiskursen som angeläget genom att människor där *kan få ett vänligt ord* och *personlig kontakt*. Att biblioteket vanligtvis utgör ett socialt sammanhang för människor synliggörs även genom att “många [nu] ringer bara för att prata lite och vi inser mer och mer hur betydelsefullt det är.” (Art. 38), angående att biblioteket nu tillhandahåller telefonservice för att reservera böcker. Att mötena även tycks vara viktiga för bibliotekarierna manifesteras i följande utsaga.

[d]et känns jätteskönt att kunna öppna idag. Folk behöver sina bibliotek extra mycket i dessa tider. Och vi i personalen har sett fram emot detta, att något närmar sig det normala och att vi får ha de här mötena igen. Det är därför vi valt att jobba med det vi gör. (Art. 46).

Ytterligare en utsaga visar hur viktiga användarna är där biblioteket beskrivs som “[...]en verksamhet som är våra besökare.” (Art. 42). I materialet skildras användarna inte sällan som särskilt skyddsvärda och i behov av bibliotekariernas hjälp men kommer endast i undantagsfall själva till tals. Beskrivningarna kan tänkas bottna i en omsorg om användarna men konstruerar samtidigt en distinktion mellan vi och dem.

Bland de omställningar och anpassade verksamheter som framträder under perioden nämns utomhusbaserade aktivitetsprogram samt olika digitala lösningar. *Digitalisering* är ett element som främst förknippas med den informationsförmedlande diskursen men där exempelvis *digitala mötesplatser* motiveras utifrån argument som går i linje med allaktivitetsdiskursens rättvisepatos. Som exemplifieras ovan så framhålls även telefonkontakt med bibliotekarierna som ett slags substitut till den mellanmännsliga kontakten som annars förekommer.

4.3 Informationsförmedlingsdiskursen

Informationsförmedlingsdiskursen som präglas av tillgången till information oavsett medieformat och tillgänglighetsförändring av digitala tjänster framträder i något mindre utsträckning i materialet. Utsagor som beskriver biblioteket som *så mycket mer än ett hus med böcker* och ett *digitalt lärcenter* hör tydligt samman med diskursen. Kontrasten mot den bokliga diskursen syns i dessa utsagor; det främsta fokuset ligger inte på att tillhandahålla fysiska böcker utan andra medieformat och tjänster vilket tydliggörs ytterligare i utsagor som menar att “biblioteken fyller fler funktioner än att låna ut böcker” (Art. 16). Vidare menas biblioteket tillhöra *det öppna samhällets infrastruktur* och vara *invånarnas institution för det fria ordet*, vilket manifesterar hur demokratibegreppet förstås inom diskursen. Demokrati kopplas även i materialet samman med att få tillgång till informationsteknik.

Det är klart att det märks att det är stängt, tillgången till information är viktig och den är svår att tillgodose om biblioteken är stängda. Men kanske kan det här leda till att det blir tydligare för beslutsfattare vad bibliotekens roll egentligen är. (Art. 35)

I citatet ovan sätts information tydligt samman med bibliotekets roll. Tecknet *information* utgör en nodalpunkt och är starkt förknippad med diskursen. Detta manifesteras i utsagor som att biblioteket utgör en *tillgång till samhällsinformation*, en *tillgång till information*, *fri information* och *tillgång till världen*. I vissa utsagor där information nämns tycks litteratur helt utelämnas vilket också visar ett tydligt fokus inom diskursen. *Kurslitteratur* och *läsa läxor* utgör moment som fixerats genom diskursens pedagogiska roll och fokus på att stödja den formella utbildningen.

Diskursens individualistiska demokratisyn framträder genom utsagor som benämner biblioteket som en *resurs vid krislägen* och en *livlina för människor i utsatta situationer*. Detta kopplas till tillgången till dator och internet och beskrivs i yttranden som “[d]et är ett underbetyg att biblioteken just i kristider, under flera veckor, inte erbjudit öppna dörrar alls.” (Art. 2). Detta kan också tyda på en syn där bibliotekets främsta uppgift ur samhällsperspektiv är att agera som ett informationscenter, där tillgången till information blir extra viktig i en tid präglad av kris. Det individualistiska perspektivet märks även genom att folkbiblioteket liknas vid en *butik* samt att användarna menas ha rätt till service vilket syns i utsagor som “personalen gör sitt bästa för att hålla servicenivån så gott det går” (Art. 21).

Vidare är tecknen *dator*, *utskrift* och *kopiator* element inom diskursen som delvis tydligt kopplas till möjligheten till information och teknik men även hör samman med allaktivitetsdiskursen och dess tonvikt på likvärdighet och samhällsstöd. Även tjänster som *digital informationsdisk* och *digitala språkkurser* som förekommer i utsagorna speglar informationsförmedlingsdiskursen men där den sistnämnda även kan fogas in i allaktivitetsdiskursen.

Den informationsförmedlande diskursen utmärks även av avsaknaden av fokus på så kallad kvalitetslitteratur, som utgör ett moment inom den bokliga diskursen, vilket syns genom att litteratur i olika genrer framhålls. En bibliotekarie berättar vad som är populärt just nu; “[d]eckare går bra som vanligt, men också böcker i de genrer som

kallas romance och feelgood”. (Art. 32), vilket också vittnar om den individualistiska användarstyrning som är stark inom diskursen.

E-böcker och digitala boktips är element som rör sig både inom den informationsförmedlande och den bokliga diskursen. Bibliotekariers arbete med elementet *det digitala utanförskapet* länkas såväl till informationsförmedlingsdiskursen som till allaktivitetsdiskursen och detsamma gäller yttranden om att biblioteket är viktigt för att användare ska ha *möjlighet till att betala räkningar* och *möjlighet till myndighetskontakt*.

4.4 Subjektspositioner

Subjektspositioner är den beteckning som används för människors diskursivt bestämda positioner inom diskursanalys (Bergström & Ekström, 2018). Syftet med begreppet är att tydliggöra distinktionen mellan olika perspektiv och de positioner som nämns i utsagor, exempelvis biblioteksanvändare eller bibliotekschef, är därmed av relevans för analysen (Wreder, 2007). De subjektspositioner som vi identifierat i materialet, som antingen kommer till tals själva eller blir omnämnda, är journalister, representanter från biblioteksältet samt biblioteksanvändare. Den specifika användargruppen tidningsläsare är särskilt framträdande i utsagorna varför den redovisas i en egen sektion.

4.4.1 Journalister

Subjektspositionen journalister innefattar alla skribenter och debattörer som inte talar i egenskap av en annan yrkesroll såsom bibliotekarie eller författare. Journalisterna intar positionen som talare och är inte själva omtalade vilket enligt Winther Jørgensen och Phillips (2000) kan få effekten att deras uttalanden ses som neutrala och sanna. De som i mindre utsträckning uppfattas som neutrala i vårt material är ledarskribenter och politiska chefredaktörer. I Hedemarks underlag företräder inte sällan denna subjektsposition den bokliga diskursen med det mer traditionella biblioteket som idealbild. I vårt empiriska material är inte detta lika tydligt utan även bibliotekets roll som mötesplats och informationspunkt för de mest utsatta förespråkas. Det tillspetsade debattklimat som stundtals återfinns i rikspresen är inte särskilt synligt i materialet. Det finns dock undantag och i de fallen kan utsagorna härledas till debatter på riksnivå i form av kommentarer eller svar. Denna retorik märks exempelvis genom uttalanden som “[f]örfattarförbundet gör biblioteken en otjänst när de tar till såna bröstitoner att det gör ont i öronen på andra.” (Art. 20) samt “[d]et skall vara knäpptyst på ett bibliotek. Folk skall antingen viska eller hålla k****n. Gör de inte det skall de ha en åthutning” från samma artikel. Detta exempel visar också en tydlig företrädare för den bokliga diskursen, vilket inte är helt representativt för gruppen i övrigt.

Vilka som kommer till tals och vilken medial bild som därigenom tecknas bestäms i stor utsträckning av såväl journalister som tidningsredaktioner. Detta behöver inte vara en medveten strategi utan kan också utgöras av praktiska förutsättningar som exempelvis

att de användare som är på plats är de som blir intervjuade vilket kan få som konsekvens att trogna biblioteksanvändare hörs oftare än mindre vana besökare.

4.4.2 Representanter från biblioteksfältet

Till representanter från biblioteksfältet räknas *bibliotekarier*, *bibliotekschefer* samt företrädare för branschorganisationer såsom *Svensk biblioteks förening*. I detta sammanhang ingår även subjekspositionerna *lokalpolitiker* samt *kommunala chefer* då de inte sällan intervjuas angående folkbibliotekets situation. Karakteriserande för samtliga dessa subjekspositioner är att de tilltalas i egenskap av experter och således är en grupp som talar snarare än att omtalas.

Till skillnad från i Hedemarks (2009) studie så är representanter från biblioteksfältet vanligt förekommande i vårt källmaterial. I bibliotekariernas utsagor ligger stort fokus på användarna och en oro för deras välmående uttrycks. Inte sällan refererar bibliotekarierna till något som användare har sagt och ger dem därmed en offentlig röst. Bibliotekarierna återger yttranden där folkbiblioteket beskrivs som ännu viktigare än vanligt och att “[...] vissa inte hade överlevt pandemin om de inte kunnat låna” (Art. 46) samt “[boken kommer] är kanske det enda [användarna] har att sysselsätta sig med i dessa tider” (Art. 42).

Svensk biblioteks förenings generalsekreterare Karin Linder citeras återkommande i materialet. Det är en subjeksposition som i särskilt stor utsträckning används för att poängtera tyngden i bibliotekets uppdrag och visa på att det strider mot lagen att stänga verksamheten. Branschorganisationen företräder den informationsförmedlande diskursen och konstruerar folkbiblioteket som ett *informationscenter* där en stängning menas resultera i att människor hamnar utanför samhället i fråga om *kommunikation*. Detta är en hållning som även märks bland lokalpolitiker och kommunala chefer, såsom exempelvis kultur- och fritidschefer, samt bibliotekschefer vilka stundtals ser krisen som tydliggörande för bibliotekets *egentliga roll*, vilket menas vara att tillhandahålla information.

4.4.3 Biblioteksanvändare

Subjekspositionen biblioteksanvändare figurerar främst som omtalad men i vissa fall även som talare. I de fall då användare kommer till tals positioneras de oftast som “vanliga människor” med konsekvensen att deras uttalanden är att betrakta som åsikter (Winther Jørgensen & Phillips, 2000). Utsagor som “[t]idningsläsare, bokletare, internetsurfare och förstagångsbesökare - många är glada att Stadsbiblioteket [...] är öppet igen” (Art. 32) visar på en diversifierad skara användare. Särskilt frekventa användare benämns ibland som *stammisar* och det förekommer också beskrivningar som *studenter*, *barnfamiljer* och *socialt utsatta*.

En användare som tituleras som *stammis* beskriver hur bokhämtningen går till; “[j]ag brukar lämna in en lista så portionerar de ut till mig. Ibland har jag tur och kan få mer än en bok när jag kommer” (Art. 21). Även en användare som uttrycker glädje över ett

bibliotek som varit stängt under en period säger att “[j]ag har längtat. Idag är en bra dag, solen skiner och här är öppet igen” (Art. 34). Ytterligare en användare, som beskriver sig själv som stammis, säger “[j]ag har längtat efter det här kan du tro. Det är det värsta som finns att inte ha någonting att läsa” (Art. 48). De användare som uttalar sig i materialet företräder nästan uteslutande den bokliga diskursen.

I utsagorna skildras användarna i princip endast i positiva ordalag, inte sällan med en orolig och omhuldande underton. Detta skiljer sig markant ifrån Hedemarks (2009) material där användarna oftare beskrivs som exempelvis stökiga och besvärliga.

4.4.3.1 Tidningsläsare

Som tidigare nämnts är *tidningsläsare* en speciellt framträdande subjektsposition i det empiriska materialet. Precis som biblioteksanvändare generellt är tidningsläsarna framförallt omtalade men får i undantagsfall även uttala sig. Tidningsläsarna omnämns ofta i bekymrade ordalag och det verkar finnas en särskilt omhändertagande känsla gentemot användargruppen. En bibliotekarie beskriver exempelvis hur trädgårdsstolar och tidningsställ ställts utanför biblioteket för att tillgodose gruppens behov.

Vi har ett stabilt gäng med tidningsläsare som kommer varje dag. De kan sitta i timal och läsa och diskutera sinsemellan det som står i tidningen. De har ju inte möjlighet att träffas här som det är nu. (Art. 21).

I citatet ovan framträder mötesplatsen som viktig. Biblioteksrummet tycks fylla flera funktioner för användargruppen och tidningsläsarna utgör därför en flytande signifikant då det inte går att fixera betydelsen av tecknet i en bestämd diskurs. Spår av den informationsförmedlande diskursen syns i de utsagor där fokus läggs på läsandet av tidningen i sig. En tidningsläsare som får komma till tals uttrycker hur biblioteksrummet utgör en viktig komponent, men inte den sociala aspekten då “[d]et är smidigt att komma hit tidigt, det är ingen som är här då.” (Art. 52). Utsagor som “[s]er ofta samma personer som läser dagstidningarna, och förmodligen känner som jag att biblioteket är vårt extrahem” (Art. 12) åskådliggör å sin sida allaktivitetsdiskursen.

I materialet uttrycks även oro för gruppen; “[d]et är sorgligt när vi har stängt, framförallt för dem som kommer hit och läser tidningen varje dag. De kan inte göra det nu.” (Art. 38). Samtidigt framkommer flertalet tillfälliga lösningar för att möta behovet, exempelvis *att läsa tidningen utomhus* och *tidningar i foajén*. Hur befast gruppen är inom folkbiblioteket märks också genom att en journalist ställer frågan “[ä]r tidningsläsarna välkomna tillbaka?” (Art. 15) till en intervjuad kultur- och fritidschef.

4.5 Öppet eller stängt

Det råder i utsagorna en hel del motstridiga bud gällande huruvida biblioteket är öppet respektive stängt och vad som egentligen menas med termerna vilket ger vissa indikatorer på vad som uppfattas som kärnuppdrag och viktig biblioteksverksamhet. I

ett fåtal fall handlar det om att bibliotek varit helt stängda och där medborgarna inte haft möjlighet att nyttja bibliotekets tjänster alls men det vanligaste tycks vara att delar av verksamheten finns tillgänglig. Utsagor som att “[...] vi har stängt själva lokalen, men verksamheten är igång” (Art. 5) är exempel på ett tydligt uttalande men där biblioteksverksamheten intressant nog åtskiljs från lokalerna. “Full rusch på biblioteket - som är stängt” (Art. 8) kan sägas vara ett något dubbeltydigt budskap i en artikelrubrik men som förklaras i samma artikel genom “[a]tt det är stängt betyder inte att biblioteken inte fortsätter sitt arbete”. Andra utsagor kan tydligt markera att biblioteket är stängt, men åtföljas av exempelvis “[...] men fortfarande kan man ringa, mejla och låna digitalt” (Art. 9), vilket visar på att dessa uppgifter inte anses vara tillräckliga för att benämna biblioteket som öppet eller som att verksamheten är tillgänglig.

Som nämnts är den bokliga diskursen starkt framträdande i utsagorna vilket delvis beror på de tjänster som presenteras. I samband med tjänsterna, som exempelvis bokkassar eller bokutlämning, benämns biblioteket ibland som öppet och ibland som stängt. Detta beskrivs i vissa utsagor som att det tillhandahålls en *basservice* eller *grundservice* som förklaras genom olika lösningar för de fysiska boklånen. I uttryck som detta går det att utläsa att verksamhet kopplat till bibliotekets bestånd stundtals ses som det verkliga uppdraget, medan det fysiska rummet främst framhålls som representant av bibliotekets kärnuppdrag när det omnämns som stängt. Utsagor som “[ä]ven om biblioteket inte kunnat vara den vanliga platsen för möten har vi ändå kunnat ha öppet för kortare ärenden och det har varit viktigt” (Art. 19) är en något mer tydlig beskrivning av situationen.

5 Diskussion

Tiden för undersökningen präglas av covid-19 pandemin och de omställningar som denna inneburit. Den specifika tidsperioden omgärdar dessutom det påbud om stängning av icke-nödvändiga verksamheter, däribland folkbiblioteken, som delgavs av regeringen den 18 december 2020. Såväl själva stängningen som biblioteksverksamhetens övriga omställningar förmodas generera en ökad mediebevakning och kasta ljus över folkbibliotekets roll i samhället. Syftet med studien är därför att genom en analys av efterföljande diskussioner och debatter blottlägga vilken bild av folkbiblioteket som framträder och konstrueras i media under den aktuella perioden. Vilka värden och verksamheter som lyfts fram och beskrivs gå förlorade under en period då tillgången till biblioteket är begränsad säger någonting om folkbibliotekets identitet. Folkbibliotekets uppdrag är mångfacetterat och det råder stundtals motstridiga uppfattningar om var fokus bör ligga och vad som utgör institutionens främsta roll. Detta visar sig genom att de olika diskurser som verkar inom diskursordningen strävar efter att fixera betydelsen av folkbiblioteket.

Att folkbiblioteken för tillfället inte kan vara mötesplatser är något som konstateras återkommande i det empiriska materialet. Det tyder på att rollen mötesplats vunnit legitimitet och är något som refereras till som ett normaltillstånd. Samtidigt är det inte entydigt vad begreppet inbegriper och från att inledningsvis tolkats som navet i allaktivitetsdiskursen visade sig mötesplatsen snarare vara att betrakta som en flytande signifikant vars betydelse inte kunnat fixeras i en specifik diskurs.

Vad som anses vara folkbibliotekens främsta uppdrag går att tala om i termer som exempelvis legitimitet (Michnik, 2018) och doxa (Hvenegaard Rasmussen & Jochumsen, 2010). Gratisprincipen, som är en fundamental grundpelare av folkbibliotekens doxa enligt Hvenegaard Rasmussen och Jochumsen, förekommer också i studiens empiri. Att biblioteket är avgiftsfritt är en viktig princip i alla diskurserna och att det inte råder någon strid om detta visar på dess stabilitet inom diskursordningen (Winther Jørgensen och Phillips, 2000). I den bokliga diskursen sätts gratisprincipen samman med bokutlåning, inom allaktivitetsdiskursen framhålls vikten av avgiftsfria mötesplatser och i den informationsförmedlande diskursen är det den fria tillgången till information som betonas. Audunsons (2005) lågintensiva mötesplats tycks här viktig, där exempelvis Habermas teori om offentliga rum i vilka det kan ske ostörd kommunikation går i linje med utsagor i studiens material. Det offentliga rummet är också enligt Audunson en förutsättning för demokrati vilket speglar de uttryckta uppfattningarna om folkbiblioteket som framkommer där institutionen inte sällan beskrivs som demokratisk. Folkbibliotekets demokratiska roll är lagstiftad både i Norge och Sverige, men på olika sätt. I vårt grannland handlar det om att biblioteket ska vara en arena för offentlig debatt och i Sverige ska verksamheten främja fri åsiktsbildning (Bibliotekslag, 2013; Audunson et al. 2019). I empirin företräds det informationsförmedlande och demokratiska uppdraget i stor utsträckning av bibliotekschefer. Detta tar sig ofta uttryck parallellt med att tillfälliga tjänster som bokenkassor och hemkörning av böcker nämns, men det läsfrämjande och det litteraturförmedlande uppdraget, som också är lagstadgat, nämns ytterst sällan. Samtidigt kan det litteraturfrämjande arbetet i allra högsta grad sägas fortgå genom just tematiserade bokenkassor även om det inte artikuleras.

Utsagornas bristande fokus på uppsökande aktiviteter, som kopplas till allaktivitetsdiskursen, kan sannolikt förklaras med att det inte framstår som ett möjligt alternativ under rådande omständigheter men kan också ha sin grund i senare års betoning av biblioteksrummet. Den bokliga diskursen är i stor utsträckning synlig i utsagorna vilket naturligtvis också skulle kunna förklaras genom de tillfälliga begränsningarna av biblioteket men är ändå intressant att diskutera i förhållande till digitalisering och den informationsförmedlande diskursen. Det tycks rimligt att informationsförmedlingsdiskursen med fokus på digitala tjänster och medier skulle ta en större plats i materialet då den fysiska tillgången av biblioteksrummet reducerats, men det omnämns i långt större utsträckning exempelvis tryckta böcker framför e-böcker. De tjänster som uttrycks är också i hög grad kopplade till fysiska böcker medan bibliotekets digitala bestånd sällan nämns. Detta tyder på att den bokliga diskursen än är stark, precis som i Hedemarks (2009) studie, men kan också möjligen delvis förklaras genom att digitala medier idag i mångt och mycket ses som självklara. Att den bokliga diskursen som rymmer en traditionell bild av biblioteket är synnerligen framträdande i materialet stämmer dock överens med vad användarna ser som legitimeringsgrund samt uppskattar mest hos folkbiblioteket i Audunsons et al. (2019) studie. Det socialt ansvarstagande rättighetsperspektiv som omgärdar folkbiblioteket i Olsson Dahlquists (2019) avhandling är även märkbart i vårt empiriska material vilket tydliggör allaktivitetsdiskursen starka position.

Hedemarks (2009) diskurser är inte helt friktionsfria att applicera på dagens digitaliserade samtid då många tjänster och funktioner hos biblioteket kan fogas in i flera av diskurserna. Både ljud- och e-böcker rör sig mellan den bokliga och den informationsförmedlande diskursen, men skulle möjligen också kunna tillhöra endast den bokliga diskursen då det i dag kan tänkas att det inte görs samma distinktion mellan format. Den förändringsdiskurs i vilken biblioteket ska anta ett ökat användarperspektiv och tillhandahålla medier i olika format som Hedemark (2018) anar i sin analys tycks därmed vara mer utbredd. Detta syns i utsagorna genom att exempelvis filmtjänsten cineasterna nämns. I övrigt kopplas de nya medieformaten ofta ihop med traditionell biblioteksverksamhet som innefattar litteratur och läsfrämjande.

Service är ett begrepp som förekommer i stor utsträckning i materialet och som är intressant att ta fasta på. Det kopplas såväl till teknik och digitala tjänster som till mötesplatsen och läsupplevelser. Den frekventa förekomsten av begreppet kan förstås som att användarperspektivet vunnit stor legitimitet men bär enligt Engström och Rivano Eckerdal (2017) också drag av en ekonomisk diskurs. Utifrån denna rör sig folkbiblioteket mot en mer marknadsanpassad logik som kan riskera att undergräva den demokratiska rollen (Engström & Rivano Eckerdal, 2017). Även Carlsson (2013) redogör för hur ett marknadspråk förekommer alltmer i förhållande till folkbibliotek, vilket framhålls som en aning kontroversiellt men förklaras delvis på grund av en strävan efter effektivitet till följd av politiska regleringar (Carlsson, 2013). Denna marknadsretorik syns exempelvis i utsagor som liknar biblioteket vid en butik eller beskriver hur det är viktigt att hålla servicenivån.

Vanligt förekommande i empiriutsagorna är hur användare menas vara utsatta och i behov av biblioteken. Bibliotekarierna iklar sig närmst socialarbetarkläder där biblioteket och dess verksamhet måste tillgängliggöras för användarna. Institutionen benämns inte sällan i ordalag som livsviktig och det talas om hur betydelsefull den är, speciellt i tid av kris. Det går i linje med hur Vårheim (2017) menar att folkbiblioteken

spelar stor roll för ett samhälles resiliens, hur snabbt återhämtningen från kris till normalläge går. Att användarna anses utsatta kopplas i materialet främst samman med en bristande tillgång till dator och internet. Detta visar sig också i den danska studie där familjer med låg socioekonomisk status nyttjar bibliotekets elektroniska utbud i lägre utsträckning än familjer med högre inkomst och utbildning (Meier Jæger & Hoppe Blaabæk, 2020). Arbetet med det digitala utanförskapet (Olsson Dahlquist, 2019), tycks vara en viktig och frekvent förekommande uppgift för bibliotekarierna. Detta kan tyda på en användarstyrning i enlighet med informationsförmedlingsdiskursen, där bibliotekarierna främst ser till användarnas individuella behov men tycks i stor utsträckning utgå från ett rättighetsperspektiv i vilket bibliotekarierna känner ett samhällsansvar. Precis som för de intervjuade bibliotekarierna i Ohlsson Dahlquists (2019) studie behöver användarna hjälpas överkomma ett demokratiskt hinder och bibliotekarierna tar då både ett socialt och ett samhälleligt ansvar. Detta kan också tyda på det som Vårheim (2017) kallar för sammanlänkat socialt kapital, att användarnas relation till bibliotekarierna präglas av förtroende. Denna förpliktelse framhålls även då det inte är subjektpositionen bibliotekarier som uttalar sig och biblioteket beskrivs i utsagorna som en sista utpost för människor då andra samhällsfunktioner begränsas allt mer. Att även folkbiblioteket nu är mer eller mindre otillgängligt för denna typ av verksamhet skildras inte sällan som oroande.

I motsats till tidigare forskning som understryker folkbibliotekets viktiga roll för nyanlända (se exempelvis Audunson et al., 2011) är detta något som förekommer ytterst lite i källmaterialet. Det talas i vissa sammanhang om icke-svensktalande personer och integration nämns vid något tillfälle men sammantaget handlar det om en begränsad omfattning. Det är dock tänkbart att dessa inkluderas i mer generella beteckningar såsom "utsatta grupper" eller "människor som hamnar utanför samhället".

En användargrupp som framkommer i hög utsträckning är subjektpositionen tidningsläsare vilken också utgör en flytande signifikant som konstrueras utifrån olika diskurser. Gruppen beskrivs som frekventa biblioteksbesökare som inte sällan kommer dagligen och sätts samman både med den informationsförmedlande diskursen och allaktivitetsdiskursen. Det uttrycks oro för gruppen då tillträdet till biblioteksrummet är begränsat. I vissa fall argumenteras oron utifrån att informationstillgången försvåras men centralt verkar även vikten av att ha någonstans att gå vara. Folkbiblioteket beskrivs som det enda alternativet och en plats som erbjuder ett sammanhang. Utsagorna går i vissa fall i linje med Audunsons (2005) lågintensiva mötesplatser där diskussion mellan användare framhålls som viktiga. Dock tycks det endast i undantagsfall vara möten i konkret mening som det talas om i samband med tidningsläsarna. Det som beskrivs är snarare den typ av social infrastruktur som Olsson Dahlquist (2019) beskriver där möjligheten att befinna sig i en miljö som är gratis, öppen och till för alla är betydelsefullt.

Biblioteksanvändarna beskrivs undantagslöst i positiva termer i källmaterialet och skiljer sig därmed från tidigare studier där användarna stundtals kopplas till stök och bråk. Inte heller bibliotekarierna figurerar på annat än gynnsamma sätt, ofta tilltalade i egenskap av experter vilket även det avviker från tidigare representationer (Hedemark, 2018). I vår undersökning föreligger inte någon polariserad debatt likt de Hedemark studerat utan den rådande situationen får snarare konsekvensen att medierapporteringen i större utsträckning fokuserar på folkbibliotekets roll i samhället och belyser institutionen i sin egen rätt. Samtidigt är det endast delar av verksamheten som

framträder medan andra viktiga aspekter av uppdraget såsom exempelvis det läsfrämjande arbetet gentemot barn inte alls porträtteras. En institution likt folkbiblioteket, som enligt Jochumsen et al. (2010) uppfattas som alldaglig och normalt tas för givet, kan i sådana här lägen då verksamheten utmanas framträda tydligare. Dess roll i samhället kan därmed konkretiseras vilket också märks i utsagorna genom de skiftande diskursiva gestaltningarna kring rollen och vad den ska inbegripa. Det är tänkbart att pandemin kan ha aktualiserat och satt ljuset på välfärdens infrastruktur vilket folkbiblioteket, precis som Stigendal (2008) framhåller, utgör en tydlig symbol och företrädare för. Det kan vara en förklaring till att den informationsförmedlande diskursen och de mer marknadsanpassade perspektiv som representeras inom den framträder mindre tydligt i empirin.

Ytterligare subjekspositioner som i hög grad kommer till tals är bibliotekschefer, lokalpolitiker samt chefer på kommunnivå. De tycks i stor utsträckning företräda den informationsförmedlande diskursen då de talar om biblioteket i relation till information och hur viktig institutionen är i tid av kris. Detta förhållningssätt återfinns även i materialet hos Svensk biblioteksforening och liknar det som Johannisson (2012) påträffar hos Kungliga biblioteket. Då Hedemark (2009) tolkar den bokliga diskursens dominans som en effekt av att bibliotekarier sällan kommer till tals i media, tycks diskursen i källmaterialet snarare företrädas av just bibliotekarier. Att bibliotekarierna främst representerar den bokliga diskursen samt även allaktivitetsdiskursen går i linje med vad Johannisson framhåller som utmärkande för Kulturrådet. Vad olika syn på institutionen kan få konsekvenser återstår att se och detsamma gäller hur pandemin, och de medföljande aktualiserade diskussionerna, i förlängningen påverkar folkbibliotekets legitimitet och roll i samhället.

6 Slutsatser

Studiens syfte var att, genom de värden och funktioner som framkom i det mediala samtalet under en omvälvande tid, skapa ny kunskap om folkbibliotekets roll. Utsagornas beskrivningar av vad som går förlorat i och med en begränsning av det fysiska biblioteksrummet samt hur en omställning av verksamheten tar sig till uttryck tecknar en sammansatt bild av folkbiblioteket. Det visar sig vara långt mer än själva mötesplatsen som utmanas och där framhålls såväl botanisering bland bokhyllorna som tillgång till informationsteknik. Folkbibliotekets demokratiska roll betonas och förklaras utifrån olika argument som i sin tur kan kopplas samman med alla tre definierade diskurser. Institutionens roll i samhället som stundtals tas för given tycks i sammanhanget få en mer framträdande position.

Hedemarks (2009) formulerade folkbiblioteksdiskurser visade sig tillämpliga på det empiriska materialet samtidigt som de utifrån vår analys tycktes mer överlappande. Normaliseringen av digitala medier där distinktionen mellan fysiska och digitala resurser inte ter sig lika markant kan vara en förklaring. En annan kan vara situationen i sig där begränsningar till följd av pandemin exempelvis omöjliggör mycket av det uppsökande arbetet och programverksamheten.

Vi har funnit att den bokliga diskursens betoning av litteratur och läsning är tydligt framträdande vilket bland annat uppenbarar sig genom vilka tillfälliga tjänster som framhålls i materialet samt genom beskrivningar kopplade till dessa. Likaså är stödet till utsatta grupper och arbetet med digitalt utanförskap ofta förekommande beskrivningar av folkbibliotekets värde och roll. Den frekventa användningen av begreppet mötesplatsen indikerar att det är en benämning som etablerat sig och vunnit legitimitet. Vad som ligger i begreppet visar sig dock inte vara entydigt och påfallande ofta saknas en definition.

De förekommande subjektspositionerna bidrar till att synliggöra folkbibliotekets roll. Vilka som får höras samt vilka som omtalas i ett särskilt sammanhang påverkar hur institutionen gestaltas. Bibliotekarier och bibliotekschefer är subjektspositioner som frekvent tilltalas utifrån sin roll som experter. Biblioteksanvändare kommer till tals i viss mån i materialet men omnämns desto mer av såväl bibliotekarier, bibliotekschefer som journalister. Användarna framhålls ofta som utelämnade i relation till avsaknaden av biblioteksrummet och sätts samman med exempelvis digitalt utanförskap och social utsatthet. De användare som själva uttalar sig företräder dock den bokliga diskursen och kopplar biblioteket till läsning och litteratur.

Diskursanalys som metodologisk utgångspunkt genererar, likt alla kvalitativa studier, ett resultat som inte kan anses generaliserbart. Analysen av nyhetsmedia under den exceptionella perioden belyser dock det mediala samtalet och visar hur folkbibliotekets värde och roll uttrycks och konstrueras. Studien fyller därmed ett glapp inom ett aktuellt och ännu relativt obeforskat område. Vidare studier kan med fördel tillämpa diskursanalys men med kompletterande metoder som exempelvis observationer eller intervjuer av bibliotekarier och användare. En mer omfattande diskursanalytisk studie på ett större material under en längre tidsperiod hade också kunnat visa på mer långtgående effekter. Ytterligare hade en studie av bibliotekspress kunnat generera ett intressant resultat där olika diskurser kan tänkas framträda i varierande utsträckning.

7 Källförteckning

Empiriförteckning

1. Appelgren, A. (22 december 2020). Luleå kommun stänger inomhusanläggningar. *Norrbottnens-Kuriren*.
2. Arwidson, K. (15 januari 2021). Kommunen öppnar flera verksamheter. *Jönköpings-Posten*.
3. Arwidson, K. (30 december 2020). Stadsbiblioteket håller fortsatt stängt. *Jönköpings-Posten*.
4. Backlund, I. (23 december 2020). Västerås egen kompromiss om biblioteken. *Vestmanlands Läns Tidning*.
5. Brandberg, H. (14 januari 2021). Fullt upp på bibblan trots nedstängning. *Sydöstran*.
6. Brefält, J. (15 januari 2021). Här är biblioteket öppet. *Värmlands Folkblad*.
7. Bring, L. (januari 2021). Boklån möjliga på alla biblioteksfilialer igen. *Skövde Nyheter*.
8. Bring, L. (december 2020) Full rusch på biblioteket - som är stängt. *Skövde Nyheter*.
9. Bårtås, J., Fehrm, S. & Fransson, M. (21 december 2020). Nya restriktioner. Nu tvingas bibliotek och fritidsgårdar stänga. *SmålandsPosten*.
10. Dahlgren, M. (27 januari 2021). De flesta inlandsbibliotek stängda. *Västerbottens-Kuriren*.
11. Ericson, E. (30 januari 2021). Stängt i över en månad - nu öppnar biblioteken igen. *SmålandsPosten*.
12. Eriksson, H. (28 december 2020). Biblioteken - våra extrahem. *Upsala Nya Tidning*.
13. Eriksson, P. (23 december 2020). Nu krävs tidsbokning på biblioteken i Sydnärke. *Nerikes Allehanda*.
14. Erlandsson, M. (9 januari 2021). Biblioteken i Halland öppnar för medialån och kortare ärenden. *Hallandsposten*.
15. Eskilsson, M. (18 januari 2021). Alla bibliotek bör öppna samtidigt. *Jönköpings-Posten*.
16. Flygare, H. (23 december 2020). Bibliotek fortsatt öppna trots nya coronareglerna. *Länstidningen Östersund*.

17. Franke, P. (29 januari 2021). Kulturskymning i Karlstad. *Värmlands Folkblad*.
18. Granström, W. (29 december 2020). Biblioteken håller fortsatt stängt. *Västerbottens-Kuriren*.
19. Gustafsson, U. & Willander, L. (13 januari 2021). Varför så olika service på biblioteken? *Ystads Allehanda*.
20. Haage, F. (23 december 2020) Värna biblioteken - och håll dem stängda. *Smålandsposten*.
21. Haglund, M. (16 januari 2021). Låst dörr inget hinder för bokälskare i Svenljunga. *Borås Tidning*.
22. Handberg, L. (30 december 2020). Stängda bibliotek inget lagbrott enligt ansvariga. *Motala Vadstena Tidning*.
23. Hedman, S. (11 januari 2021). Bokkassar en bra lösning när biblioteket håller stängt. *Barometern Oskarshamns-Tidningen*
24. Henriksson, S. (24 januari 2021). Biblioteken öppnar igen - men inte i Blekinge. *Blekinge Läns Tidning*.
25. Henrysson, A. (23 januari 2021). Bokkrönikan: En öppning i grevens tid. *Blekinge Läns Tidning*.
26. Holm, C., Wettmark, L. & Öjehag, A. (26 januari 2021) Visa vägen Karlstad - stänga vore ett svek. *Nya Wermlands-Tidningen*.
27. Høen Bustos, E. (24 december 2020). Det är inte politiker som skapar gemenskap. *Falu-Kuriren*.
28. Jansson, R. (13 januari 2021). Nu öppnar biblioteken igen - men inte alla. *Ttela*.
29. Jeppson, M. (8 januari 2021) Kulturåret 2020 & 2021. "Vi hoppas åter bli den mötesplats vi vill vara". *Kristianstadsbladet*.
30. Lejon, P. (29 december 2020). "Biblioteket en fast punkt för många - känner en viss oro för de personerna". *Barometern Oskarshamns-Tidningen*.
31. Lejon, P. (30 januari 2021). Bibliotekets lokaler håller stängt - men verksamheten pågår ändå. *Barometern Oskarshamns-Tidningen*.
32. Levin, A. (8 januari 2021). Glädje bland besökarna när biblioteket öppnade igen. *Nerikes Allehanda*.
33. Lindholm, M. (24 december 2020). Östersunds bibliotek fortsätter hålla öppet. *Östersunds-Posten*.

34. Mattisson, B. (13 januari 2021). Nöjda låntagare när biblioteket öppnade igen. *Kristianstadsbladet*.
35. Meidell, S. (25 januari 2021). Biblioteken öppnar igen. men inte alla. *Västerbottenskuriren*.
36. Mårtensson, U. (13 januari 2021). Coronakrisen. Biblioteks-öppningar i sydöst dröjer. *Ystads Allehanda*.
37. Nilsson, A. (20 december 2020). Corona. Böcker om pesten har fått ett uppsving. *Sydöstran*.
38. Nilsson, E. (27 januari 2021). Lika många boklån nu som innan pandemin. *Norra Skåne*.
39. Nordebo, O. (29 december 2020). Pandemilagen som föreslås är onödig, panikslagen och auktoritär. *Västerbottens-Kuriren*.
40. Nordenström, J. (26 januari 2021). Biblioteken öppna igen: "Efterlängtat". *Jönköpings-Posten*.
41. Olsson, N. O. (15 januari 2021). Bäst att vänta med att öppna biblioteken. *Katrineholms-Kuriren*.
42. Persson, A-K. (4 januari 2021). Ljungby bibliotek öppnar upp igen. *Smålänningen*.
43. Richardson, L. (26 januari 2021). Kulturchef blev dörrvakt. *Nya Wermlands-Tidningen*.
44. Richardson, L. (13 januari 2021). Tar strid mot stängda bibliotek. *Nya Wermlands-Tidningen*.
45. Rindvik, M. (30 december 2020). Oklart om biblioteken kan öppna tidigare. *Bohusläningen*.
46. Risberg, B. (27 januari 2021). Hemkörning av böcker populärt. *Ystads Allehanda*.
47. Sjögren, K. (22 december 2020). Stängda idrottshallar och bibliotek överallt. *Värmlands Folkblad*.
48. Sjöstrand, F. (26 januari 2021). Efter stängningen. Nu har stadsbiblioteket öppet igen. *Ystads Allehanda*.
49. Sonesson, E. (23 december 2020) Restriktioner. Biblioteket ekar tomt efter stängningsbeslut. *Ystads Allehanda*.
50. Stålhammar, E. (23 december 2020). "Jag förstår inte hur Löfven tänker". *Kristianstadsbladet*.

51. Wirtén, P. (7 januari 2021). Varför är det så svårt att förstå? Biblioteken tillhör demokratins fundament. *Sydsvenskan*.
52. Wrangberth, J. (19 januari 2021). Biblioteket öppnade igen. *Smålands-Tidningen*.
53. Wredén, Å. (31 december 2020). Nej, inte bryter Katrineholm mot bibliotekslagen. *Katrineholms-Kuriren*.
54. Wärdelid, G. (22 december 2020). Nu stängs biblioteken. *Nerikes Allehanda*.

Referenser

Aabø, S., Audunson, R., & Vårheim, A. (2010). How do public libraries function as meeting places? *Library & Information Science Research*, 32(1), s. 16–26. <https://doi.org/10.1016/j.lisr.2009.07.008>

Audunson, R. (2005). The public library as a meeting-place in a multicultural and digital context: The necessity of low-intensive meeting-places. *Journal of Documentation*, 61(3), s. 429–221. <https://doi-org.lib.costello.pub.hb.se/10.1108/00220410510598562>

Audunson, R., Essmat, S. & Aabø, S. (2011). Public libraries: A meeting place for immigrant women? *Library & Information Science Research*, 33(3), s. 220–227. <https://doi.org/10.1016/j.lisr.2011.01.003>

Audunson, R., Aabø, S., Blomgren, R., Hobohm, H-C., Jochumsen, H., Khosrowjerdi, M., Mumenthaler, R., Schuldt, K., Hvenegaard Rasmussen, C., Rydbeck, K., Tóth, M. & Vårheim, A. (2019). Public libraries as public sphere institutions: A comparative study of perceptions of the public library's role in six European countries. *Journal of Documentation*, 75(6), s. 1396–1415. <https://doi-org.lib.costello.pub.hb.se/10.1108/JD-02-2019-0015>

Bergström, G. & Ekström L. (2018) Tre diskursanalytiska inriktningar. I K. Boréus & G. Bergström (red.) *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. Studentlitteratur.

Bibliotekslag. (SFS 2013:801). Kulturdepartementet. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/bibliotekslag-2013801_sfs-2013-801

Bryman, A. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Liber.

Buschman, J. (2019). The public sphere without democracy: some recent work in LIS. *Journal of Documentation*, 76(3), s. 769–783. <https://doi-org.lib.costello.pub.hb.se/10.1108/JD-06-2019-0115>

Börjesson, M & Palmblad, E. (2007). *Diskursanalys i praktiken*. Liber.

Carlsson, H. (2013). *Den nya stadens bibliotek: Om teknik, förnuft och känsla i gestaltningen av kunskaps- och upplevelsestadens folkbibliotek*. Lunds universitet.

Engström, L. & Rivano Eckerdal, J. (2017). In-between strengthened accessibility and economic demands: Analysing self-service libraries from a user perspective. *Journal of Documentation*, 73(1), s. 145–159. <https://doi-org.lib.costello.pub.hb.se/10.1108/JD-02-2016-0013>

Eriksson, C. & Michnik, K. (2019). Allas bibliotek? i U. Andersson, B. Rönnerstrand, P. Öhberg & A. Bergström. (Red.), *Storm och stiltje: SOM-undersökningen 2018*. SOM-institutet.

- Gemmel, L. (2021). *Biblioteken och pandemin*. Svensk biblioteksförning. <https://www.biblioteksfor.cdn.triggerfish.cloud/uploads/2021/02/biblioteken-och-pandemin-2021-1.pdf>
- Hansson, J. (2010). *Libraries and identity: the role of institutional self-image and identity in the emergence of new types of libraries*. Chandos.
- Hansson, J. (2012). *Folkets bibliotek?: texter i urval 1994–2012*. BTJ förlag.
- Hedemark, Å. (2009). *Det föreställda folkbiblioteket: en diskursanalytisk studie av biblioteksdebatter i svenska medier 1970–2006*. [Doktorsavhandling, Institutionen för ABM].
- Hedemark, Å. (2018) Bevara eller förändra? En analys av debatter om folkbibliotek i dagspress 2007-2017. I J. Hansson & P. Wisselgren (red.) *Bibliotekarier i teori och praktik: utbildningsperspektiv på en unik profession*. (s. 211–232). BTJ förlag.
- Hedemark, Å., Hedman, J. & Sundin, O. (2005). Speaking of users: on User discourses in the field of public libraries. *Information research*. 10(2). <http://www.informationr.net/ir/10-2/paper218.html>
- Hvenegaard Rasmussen, C. & Jochumsen, H. (2010). Strategies for public libraries in the 21st century. *International Journal of Cultural Policy*, 9(1), s. 83–93. <https://doi-org.lib.costello.pub.hb.se/10.1080/1028663032000089840>
- Jochumsen, H., Hvenegaard Rasmussen, C., & Skot-Hansen, D. (2012). The four spaces - a new model for the public library. *New Library World*, 113(11/12), s. 586–597. <https://doi.org/10.1108/03074801211282948>
- Johannisson, J. (2012). Från kulturpolitik till bibliotekspolitik? Folkbibliotek och Kultursamverkansmodellen. I A. Frenander & J. Lindberg (Red.), *Styra eller stödja? Svensk folkbibliotekspolitik under hundra år* (s. 293–309). Skrifter från Valfrid.
- Kvale, S., & Brinkmann, S. (2014). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Studentlitteratur.
- Meier Jæger, M. & Hoppe Blaabæk, E. (2020). Inequality in learning opportunities during Covid-19: Evidence from library takeout. *Research in Social Stratification and Mobility*, 68. <https://doi.org/10.1016/j.rssm.2020.100524>
- Michnik, K. (2018). *Samhällets allt-i-allo? : om folkbibliotekets sociala legitimitet*. [Doktorsavhandling, Högskolan i Borås]. <http://hb.diva-portal.org/smash/get/diva2:1191134/FULLTEXT01.pdf>
- Olsson Dahlquist, L. (2019). *Folkbildning för delaktighet : en studie om bibliotekets demokratiska uppdrag i en digital värld*. Lunds universitet, Institutionen för kulturvetenskaper.
- Stigendal, M. (2008). *Biblioteket i samhället: en gränsöverskridande mötesplats?*. BTJ förlag.

Vårheim, A. (2017). Public libraries, community resilience, and social capital. *Information Research*. 22(1). <http://informationr.net/ir/22-1/colis/colis1642.html>

Winther Jørgensen, M., & Phillips, L. (2000). *Diskursanalys som teori och metod*. Studentlitteratur.

Wreder, M. (2007). Ovanliga analyser av vanliga material. I M. Börjesson & E. Palmblad (Red). *Diskursanalys i praktiken*. (s. 29–51). Liber.